حفظ موضوعی قرآن کریم

سید علی میرداماد نجف‌آبادی

چاپ سوم

دفتر برنامه‌ریزی و فن‌آوری آموزشی

مشخصات کتاب

سرشناسه: میرداماد نجف آبادی، سیدعلی

عنوان و نام پدیدآور: حفظ موضوعی قرآن (اعتقادات، احکام و اخلاق) / نگارش سیدعلی میرداماد نجف آبادی.

مشخصات نشر: قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله، 1389.

فروست: دفتر برنامه ریزی و فن آوری آموزشی؛ 63.

فروست اصلی: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی صلی الله علیه و آله 64 آ / 1393/131

فروست فرعی: دفتر برنامه ریزی و فن آوری آموزشی 5

شابک: 978-964-8961-06-5

یادداشت: چاپ دوم.

یادداشت: چاپ سوم: 1393 (فیپا).

موضوع: قرآن. برگزیده ها - ترجمه ها

موضوع: قرآن - سوره ها و آیه ها

موضوع: قرآن - حفظ

رده بندی کنگره: 1389 7 ح 87 م / BP 59/9

رده بندی دیویی: 297/141

شماره کتابشناسی ملی: 2683164

ص: 1

اشاره

حفظ موضوعی قرآن (اعتقادات، احکام و اخلاق)

سیدعلی میرداماد نجف آبادی

ص: 3

فهرست

ص:6

ص:7

مقدمه مرکز

قرآن محور تعالیم و اعتقادات اسلامی است و مسلمانان با وجود اختلاف در برخی اصول و فروع نسبت به محوریّت قرآن اتفاق نظر دارند. در مجامع و نشست های علمی اوّلین و مهم ترین استدلال ها و استنادها، استدلال های قرآنی است و هر قدر عالم دینی به آیات قرآن و مفاهیم آن مسلّطتر باشد مقبولیّت بیشتری دارد. لذا انس با قرآن شرط ابتدایی برای هر مبلّغ و عالم دینی است.

طلاّب پیرو مکتب اهل بیت علیهم السلام نیز به عنوان رهروان واقعی قرآن باید با آیات و موضوعات کتاب وحی مأنوس باشند. در این میان آنچه انس با قرآن و آشنایی هر چه بیشتر با آن را برای پیروان مکتب اهل بیت علیهم السلام به ویژه مبلّغان و عالمان این مکتب ضروری تر می نماید هجمه های تبلیغی علیه مذهب شیعه است; تهمت های ناروایی مانند عدم اعتقاد به اعتبار قرآن و عدم انس با قرآن و اهمیت ندادن به قرآن که اینها باعث می شود مسلط بودن و مأنوس بودن با مفاهیم و آیات قرآنی توسط پیروان مکتب اهل بیت علیهم السلام اهمیت دو چندان پیدا کند.

علاوه بر آن، در نشست های علمی و مباحثات دینی علاوه بر قدرت استدلال و

تحلیل و بیانات عقلی و منطقی، به نقل آیات و روایات و استناد به متون دینی هم نیاز داریم.

با توجّه به چنین ویژگی ها، پرداختن به حفظ آیات و روایات در موضوعات مختلف امری لازم و ضروری است تا مبلّغ و عالم دینی مطالب و تعالیم وحیانی را سریع و بدون اتلاف وقت و بدون نیاز به مراجعه به کتاب ها و منابع بخواند و توقع آن است که بسیاری از آیات و روایات را در ذهن داشته باشد. از سوی دیگر حفظ داشتن بسیاری از آیات و روایات به دانش پژوه و مبلّغ قدرت و روحیه سخن گفتن، بحث نمودن، استدلال کردن و نوشتن می دهد.

از این رو در برنامه جدید مرکز جهانی علوم اسلامی دو واحد جهت حفظ آیات قرآن در موضوعات مختلف در نظر گرفته شده است که یک واحد آن به حفظ آیات اعتقادی و یک واحد به حفظ آیات الأحکام و آیات اخلاقی - اجتماعی اختصاص دارد.

در هر مرحله استاد با بیان آیات قرآن در یک موضوع خاص و ترجمه و توضیح مفاهیم آن، زمینه را برای حفظ آن آیات توسط دانش پژوه فراهم می سازد.

امید است این برنامه باعث شکوفایی و رونق هر چه بیشتر فرهنگ و تعالیم قرآنی بین دانش پژوهان علوم دینی و در نتیجه میان جامعه و مردم گردد.

جا دارد از زحمات و تلاش های بی دریغ فاضل وارسته حضرت حجه الاسلام والمسلمین جناب آقای سیدعلی میرداماد نجف آبادی - که موضوعات و آیات مربوط به آن را انتخاب و دسته بندی کردند - تقدیر و تشکّر شود و نیز از تلاش و همکاری آقایان رحمت عابدی، سیّدمجتبی اوصیاء و رحیم حاجی خانی، یدالله رضانژاد و دیگر فرزانگانی که ما را در آماده سازی این مجموعه یاری داده اند،

قدردانی می شود.

ضمناً لازم به یادآوری است که ترجمه آیات از ترجمه استاد جلال الدین مجتبوی انتخاب شده است و برای سهولت حفظ، آیات این مجموعه توسّط قاری ارزشمند جناب حجه الاسلام والمسلمین پیرنیاء قرائت شد و با همکاری جناب مستطاب آقای روح الله شفیعی به صورت نوار کاست و لوح فشرده در آمد که به همراه کتاب در اختیار علاقه مندان قرار می گیرد.

دفتر برنامه ریزی و تدوین متون درسی

جامعه المصطفی صلی الله علیه و آله

ص:11

بخش اوّل: آیات اعتقادی

اشاره

ص:13

فطرت

(فَأَقِمْ وَجْهَکَ لِلدِّینِ حَنِیفاً فِطْرَتَ اللّهِ الَّتِی فَطَرَ النّاسَ عَلَیْها....) (روم/ 30)

پس روی خویش را به سوی دین یکتا پرستی فرادار، در حالی که از همه کیش ها روی برتافته و حق گرای باشی، به همان فطرتی که خدا مردم را بر آن آفریده است....

نظم

(إِنَّ فِی خَلْقِ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ وَ اخْتِلافِ اللَّیْلِ وَ النَّهارِ....) (آل عمران/ 190)

همانا در آفرینش آسمان ها و زمین و آمد و شد شب و روز...

برهان امکان و وجوب

(یا أَیُّهَا النّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَراءُ إِلَی اللّهِ وَ اللّهُ هُوَ الْغَنِیُّ الْحَمِیدُ.) (فاطر/ 15)

ای مردم، شمایید نیازمندان به خدا، و خداست بی نیاز و ستوده.

برهان تغییر و حرکت

(وَ کَذلِکَ نُرِی إِبْراهِیمَ مَلَکُوتَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ...) .

و بدین سان ابراهیم را ملکوت آسمان ها و زمین می نمودیم

(فَلَمّا جَنَّ عَلَیْهِ اللَّیْلُ...) . پس چون تاریکی شب بر وی در آمد...

(فَلَمّا رَأَی الْقَمَرَ بازِغاً...) . و چون ماه را بر آینده دید...

(فَلَمّا رَأَی الشَّمْسَ بازِغَهً...) . پس چون خورشید را بر آینده دید...

(إِنِّی وَجَّهْتُ وَجْهِیَ لِلَّذِی فَطَرَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ حَنِیفاً...) (انعام/ 75-79).

من یکسره روی (دل) خویش به سوی آن که آسمان ها و زمین را آفریده است کردم در حالی که حق گرایم و...

آیات دیگر

زخرف/ 9، آل عمران/ 18، بقره 164، طور/ 35، 36، 43.

ص:15

دلیل توحید

(لَوْ کانَ فِیهِما آلِهَهٌ إِلاَّ اللّهُ لَفَسَدَتا...) . (انبیاء/ 22)

اگر در آن دو - آسمان و زمین - خدایانی جز خدای یکتا می بود هر آینه هر دو تباه می شدند....

توحید ذات و صفات

(لَیْسَ کَمِثْلِهِ شَیْ ءٌ وَ هُوَ السَّمِیعُ الْبَصِیرُ.) (شوری/ 11)

چیزی همانند او نیست، اوست شنوا و بینا.

(قُلْ هُوَ اللّهُ أَحَدٌ) . بگو: حق این است که خدا یکتا و یگانه است.

(اللّهُ الصَّمَدُ) . خداتنها بی نیازی است که نیازها بدو برند.

(لَمْ یَلِدْ وَ لَمْ یُولَدْ) . نزاده و زاده نشده است.

(وَ لَمْ یَکُنْ لَهُ کُفُواً أَحَدٌ.) (سوره اخلاص)

و هیچ کس او را همتا و همانند نبوده و نباشد.

توحید در عبادت

(وَ ما أُمِرُوا إِلاّ لِیَعْبُدُوا اللّهَ مُخْلِصِینَ لَهُ الدِّینَ حُنَفاءَ وَ یُقِیمُوا الصَّلاهَ وَ یُؤْتُوا الزَّکاهَ وَ ذلِکَ دِینُ الْقَیِّمَهِ) . (بیّنه / 5)

و آنان را جز این نفرموده بودند که خدای را بپرستید در حالی که دین را ویژه او کنند و حق گرای باشند و نماز را بر پا دارند و زکات بدهند. و این است آیین (آن نوشته های) راست و استوار - یا: این است دین راست و استوار.

(إِنَّ الَّذِینَ کَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْکِتابِ وَ الْمُشْرِکِینَ فِی نارِ جَهَنَّمَ خالِدِینَ فِیها أُولئِکَ هُمْ شَرُّ الْبَرِیَّهِ.) (بیّنه / 6)

همانا كافران اهل كتاب و مشركان در آتش دوزخ جاويدانند، اينانند بدترين آفريدگان.

(يا عِبادِىَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِى واسِعَةٌ فَإِيّاىَ فَاعْبُدُونِ كُلُّ نَفْسٍ ذائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنا تُرْجَعُونَ) . (عنكبوت/ 56 و 57)

اى بندگان من كه ايمان آورده ايد، همانا زمين من فراخ است، پس (به جايى رويد كه بتوانيد) تنها مرا بپرستيد، هر كسى چشنده مرگ است، پس به سوى ما باز گردانده مى شويد.

توحيد در افعال

خالقيت

(... قُلِ اللّهُ خالِقُ كُلِّ شَىْ ءٍ...) . (رعد/ 16)

... بگو: خداى يكتا آفريننده همه چيزهاست....

ربوبيتّ

(قُلْ أَ غَيْرَ اللّهِ أَبْغِى رَبًّا وَ هُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْ ءٍ وَ لا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلاّ عَلَيْها وَ لا تَزِرُ وازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرى ثُمَّ إِلى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِما كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ) . (انعام/ 164)

بگو: آيا جز خداى يكتا پروردگارى بجويم و حال آن كه او خداوند همه چيز است؟ و هيچ كس كارى نكند مگر آن كه بر عهده خود اوست و هيچ كس بار گناه ديگرى را بر ندارد - كسى گناه ديگرى را از وى بر ندارد بلكه هر كس متحمل گناه خود است - سپس بازگشت شما به سوى پروردگارتان است و شما را بدانچه اختلاف مى كرديد آگاه مى كند.

(وَ هُوَ الَّذِى جَعَلَكُمْ خَلائِفَ الْأَرْضِ وَ رَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجاتٍ لِيَبْلُوَكُمْ فِى ما آتاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقابِ وَ إِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ) . (انعام/ 165)

و اوست كه شما را جانشينان (پيشينيان در) زمين كرد و برخى از شما را بر برخى ديگر به پايه ها بالا برد تا در آنچه به شما داد بيازمايدتان، همانا پروردگار تو زود كيفر

دهنده است، و هر آینه او آمرزگار و مهربان است.

تشریع

(... وَ مَنْ لَمْ یَحْکُمْ بِما أَنْزَلَ اللّهُ فَأُولئِکَ هُمُ الْکافِرُونَ) . (مائده/ 44)

... و هر که بدانچه خدا فرو فرستاده حکم نکند پس ایناننند کافران.

مالکیت

(وَ لِلّهِ مُلْکُ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ...) . (آل عمران/ 189)

و خدای راست، فرمانروایی آسمان ها و زمین....

حاکمیت

(... إِنِ الْحُکْمُ إِلاّ لِلّهِ یَقُصُّ الْحَقَّ وَ هُوَ خَیْرُ الْفاصِلِینَ) . (انعام / 57)

... حکم و فرمان تنها از آن خداست، حق را (از باطل) جدا و بیان می کند و او بهترین جدا کننده (حق از باطل) است....

(قُلْ لَوْ أَنَّ عِنْدِی ما تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَقُضِیَ الْأَمْرُ بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ اللّهُ أَعْلَمُ بِالظّالِمِینَ) . (انعام/ 58)

بگو: اگر آنچه به شتاب می خواهید نزد من بود کار میان من و شما گزارده شده بود - عذاب می رسید و کار یکسره می شد و به پایان می رسید - و خدا به ستمکاران داناتر است.

اطاعت

(... أَطِیعُوا اللّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِی الْأَمْرِ مِنْکُمْ...) . (نساء/ 59)

... خدای را فرمان برید و پیامبر و صاحب امر را، که از شمایند....

شرک

بزرگ ترین ظلم

(إِذْ قالَ لُقْمانُ لاِبْنِهِ وَ هُوَ یَعِظُهُ یا بُنَیَّ لا تُشْرِکْ بِاللّهِ إِنَّ الشِّرْکَ لَظُلْمٌ عَظِیمٌ) .

(لقمان/ 13)

و (یادکن) آنگاه که لقمان پسر خویش را پند همی داد که: ای پسرک من، به خدا انباز مگیر، که انباز گرفتن (با خدای) هر آینه ستمی بزرگ است.

خداوند مشرک را نمی آمرزد

(إِنَّ اللّهَ لا یَغْفِرُ أَنْ یُشْرَکَ بِهِ وَ یَغْفِرُ ما دُونَ ذلِکَ لِمَنْ یَشاءُ وَ مَنْ یُشْرِکْ بِاللّهِ فَقَدِ افْتَری إِثْماً عَظِیماً) . (نساء/ 48)

همانا خدا این را که با وی انباز گیرند نمی آمرزد و آنچه را که فروتر از آن باشد - غیر شرک - برای آن که بخواهد می آمرزد. و هر که با خدای انباز گیرد با دروغی که بافته گناهی بزرگ کرده است.

سرانجام شرک آتش است

(... إِنَّهُ مَنْ یُشْرِکْ بِاللّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّهُ عَلَیْهِ الْجَنَّهَ وَ مَأْواهُ النّارُ...) . (مائده/ 72)

... به راستی که هر کس برای خدا انباز گیرد خدا بهشت را بر او حرام کرده و جایگاهش آتش دوزخ است....

شرک ریشه در حقیقت ندارد

(وَ ما یَتَّبِعُ الَّذِینَ یَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّهِ شُرَکاءَ إِنْ یَتَّبِعُونَ إِلاَّ الظَّنَّ...) . (یونس/ 66)

و کسانی که جز خدا، شریکانی (بر او) می خوانند از چه پیروی می کنند؟ پیروی نمی کنند مگر از گمان....

مثل بر مشرکان

(... وَ مَنْ یُشْرِکْ بِاللّهِ فَکَأَنَّما خَرَّ مِنَ السَّماءِ...) . (حج/ 31)

... و هر که برای خدا انباز گیرد چنان است که از آسمان فرو افتد....

ص:20

جواز توسل

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّهَ وَ ابْتَغُوا إِلَیْهِ الْوَسِیلَهَ...) . (مائده/ 35)

ای کسانی که ایمان آورده اید، از خدا پروا کنید و به سوی او دستاویز بجویید...

(وَ لَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جاؤُکَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّهَ وَ اسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللّهَ تَوّاباً رَحِیماً) . (نساء/ 64)

و اگر آنان هنگامی که بر خود ستم کردند نزد تو می آمدند و از خدا آمرزش می خواستند و پیامبر برای آنان آمرزش می خواست هر آینه خدای را توبه پذیر و مهربان می یافتند.

(قالُوا یا أَبانَا اسْتَغْفِرْ لَنا ذُنُوبَنا إِنّا کُنّا خاطِئِینَ) .

(قالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَکُمْ رَبِّی...) . (یوسف/ 97-98)

گفتند: ای پدر، برای گناهان ما آمرزش بخواه، همانا ما گناهکار بودیم. گفت: به زودی برای شما از پروردگارم آمرزش می خواهم...

(فَاعْلَمْ أَنَّهُ لا إِلهَ إِلاَّ اللّهُ وَ اسْتَغْفِرْ لِذَنْبِکَ وَ لِلْمُؤْمِنِینَ وَ الْمُؤْمِناتِ...) . (محمد/ 19)

پس بدان که هیچ خدایی جز خدای یکتا نیست، و برای گناه خود و برای مردان و زنان مؤمن آمرزش بخواه...

تأثیر توسل به اذن و اجازه الهی است

(قُلْ لا أَمْلِکُ لِنَفْسِی نَفْعاً وَ لا ضَرًّا إِلاّ ما شاءَ اللّهُ...) . (اعراف/ 188)

بگو: من مالک هیچ سود و زیانی برای خویش نیستم - من برای خود جلب سود و دفع زیان نتوانم - مگر آنچه خدای خواهد...

ص:21

جواز ایستادن در کنار قبور مؤمنین و دعا برای آنها (مفهوم مخالف آیه)

(وَ لا تُصَلِّ عَلی أَحَدٍ مِنْهُمْ ماتَ أَبَداً وَ لا تَقُمْ عَلی قَبْرِهِ...) . (توبه/ 84)

و هیچ گاه بر هیچ یک از آنها] مشرکان و منافقان [که بمیرد نماز مکن و بر گورش مایست...

شفاعت با اذن الهی است

(... مَنْ ذَا الَّذِی یَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاّ بِإِذْنِهِ...) . (بقره/ 255)

... کیست آن که جز به خواست و فرمان او نزد وی شفاعت کند؟....

شفاعت کنندگان

(لا یَمْلِکُونَ الشَّفاعَهَ إِلاّ مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمنِ عَهْداً) . (مریم/ 87)

توان شفاعت ندارند مگر آن که از نزد خدای رحمان پیمانی گرفته باشد.

شفاعت شوندگان

(... وَ لا یَشْفَعُونَ إِلاّ لِمَنِ ارْتَضی...) . (انبیاء/ 28)

... شفاعت نمی کنند جز برای کسی که خدا راضی (به شفاعت برای او) است....

(یَوْمَئِذٍ لا تَنْفَعُ الشَّفاعَهُ إِلاّ مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمنُ وَ رَضِیَ لَهُ قَوْلاً) . (طه/ 109)

در آن روز شفاعت سود ندارد مگر (شفاعت) کسی که خدای رحمان به او اجازه دهد و سخن او را بپسندد.

(فَما لَنا مِنْ شافِعِینَ) . (شعرا/ 100)

اینک ما را هیچ شفاعت کننده و خواهشگری نیست.

آیات دیگر

بقره/ 48، بقره/ 254، یونس/ 3، سبأ/ 23.

نام ها و صفات خدا

1.(وَ لِلّهِ الْأَسْماءُ الْحُسْنى فَادْعُوهُ بِها وَ ذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِى أَسْمائِهِ...) . (اعراف/ 180)

نيكوترين نام ها براى خدا است، پس او را بدان ها بخوانيد، و كسانى را كه در باره نام هاى او به كژى ميل مى كنند رها سازيد....

2.(هُوَ اللّهُ الَّذِى لا إِلهَ إِلاّ هُوَ عالِمُ الْغَيْبِ وَ الشَّهادَةِ هُوَ الرَّحْمنُ الرَّحِيمُ)

اوست خداى يكتا كه جز او خدايى نيست، داناى نهان و آشكارا، اوست بخشاينده و مهربان.

(هُوَ اللّهُ الَّذِى لا إِلهَ إِلاّ هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلامُ...) .

اوست خداى يكتا كه جز او خدايى نيست، پادشاه (بسزا و راستين) پاك از همه عيب...

(هُوَ اللّهُ الْخالِقُ الْبارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْماءُ الْحُسْنى...) . (حشر/ 22، 23، 24)

اوست خداى آفريدگار، هستى بخش، نگارنده صورت ها، او راست نام هاى بهين....

3.(هُوَ الْأَوَّلُ وَ الْآخِرُ وَ الظّاهِرُ وَ الْباطِنُ وَ هُوَ بِكُلِّ شَىْ ءٍ عَلِيمٌ) . (حديد/ 3)

اوست اول و آخر - پيش از هر چيز بوده و پس از هر چيز هم باشد - و پيدا - به هستى - و نهان - به چگونگى و او به همه چيز داناست.

4.(لا تُدْرِكُهُ الْأَبْصارُ وَ هُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصارَ وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ) . (انعام/ 103)

چشم ها او را در نيابد و او چشم ها را دريابد، و اوست لطيف - بخشنده و نيكوكار يا باريكدان و آگاه - به آشكار و نهان.

5.(هُوَ يُحيِى وَ يُمِيتُ وَ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ) . (يونس/ 56)

اوست كه زنده كند و بميراند، و بازگشت شما به سوى اوست.

خداوند ظلم نمی کند

(إِنَّ اللّهَ لا یَظْلِمُ النّاسَ شَیْئاً وَ لکِنَّ النّاسَ أَنْفُسَهُمْ یَظْلِمُونَ) . (یونس/ 44)

براستی خدا بر مردم هیچ ستم نکند بلکه مردم بر خود ستم می کنند.

(وَ ما رَبُّکَ بِظَلاّمٍ لِلْعَبِیدِ) . (فصلت/ 46)

و پروردگار تو به بندگان ستمگر نیست.

(... وَ ما ظَلَمْناهُمْ وَ لکِنْ کانُوا هُمُ الظّالِمِینَ) . (زخرف/ 76)

و ما به آنان ستم نکردیم و لیکن آنان خود ستمکار بودند.

(إِنَّ اللّهَ لا یَظْلِمُ مِثْقالَ ذَرَّهٍ...) . (نساء/ 40)

خدا همسنگ ذرّه ای ستم نکند.

(وَ نَضَعُ الْمَوازِینَ الْقِسْطَ لِیَوْمِ الْقِیامَهِ فَلا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَیْئاً...) . (انبیاء/ 47)

و ما ترازوهای دادگری را در روز رستاخیز می نهیم - برای حسابرسی و سنجش اعمال نیک و بد - پس به کسی هیچ ستمی نرود...

ص:25

هر مصیبتی به اذن خدا جاری می شود

(ما أَصابَ مِنْ مُصِیبَهٍ إِلاّ بِإِذْنِ اللّهِ...) (تغابن/ 11)

هیچ مصیبتی جز به خواست و فرمان خدا نرسد...

ریشه گرفتاری ها اعمال خود انسان است

(وَ ما أَصابَکُمْ مِنْ مُصِیبَهٍ فَبِما کَسَبَتْ أَیْدِیکُمْ وَ یَعْفُوا عَنْ کَثِیرٍ) . (شوری/ 30)

و هر مصیبتی که به شما رسد به سبب کارهایی - خطاها و گناهانی - است که دست هایتان کرده، و از بسیاری (گناهان) در می گذرد.

(ظَهَرَ الْفَسادُ فِی الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِما کَسَبَتْ أَیْدِی النّاسِ...) . (روم/ 41)

تباهی در خشکی و دریا به سبب کرده های مردمان پدیدار شد...

فایده مصایب و گرفتاری ها بیداری از غفلت و بازگشت به خداست

(وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا إِلی أُمَمٍ مِنْ قَبْلِکَ فَأَخَذْناهُمْ بِالْبَأْساءِ وَ الضَّرّاءِ لَعَلَّهُمْ یَتَضَرَّعُونَ) . و هر آینه (پیامبرانی) به سوی امت های پیش از تو فرستادیم و آنان - امت ها - را به تنگی و سختی و رنج و گزند بگرفتیم تا مگر زاری کنند. (انعام/ 42)

(وَ لَنُذِیقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذابِ الْأَدْنی دُونَ الْعَذابِ الْأَکْبَرِ لَعَلَّهُمْ یَرْجِعُونَ) . (سجده/ 21)

و هر آینه آنان را از عذاب نزدیک تر و کم تر - خواری و فرومایگی یا قحط و گزند - پیش از عذاب بزرگ تر بچشانیم باشد که باز گردند.

آیات دیگر

فجر/ 16-20.

ص:26

سرنوشت مردم به دست خودشان است

(... إِنَّ اللّهَ لا یُغَیِّرُ ما بِقَوْمٍ حَتّی یُغَیِّرُوا ما بِأَنْفُسِهِمْ...) . (رعد/ 11)

همانا خداوند آن چه را گروهی دارند (از نعمت ها)، دگرگون نکند تا آنگاه که آنچه را در خودشان است دگرگون کنند.

(مَنْ کانَ یُرِیدُ حَرْثَ الْآخِرَهِ نَزِدْ لَهُ فِی حَرْثِهِ وَ مَنْ کانَ یُرِیدُ حَرْثَ الدُّنْیا نُؤْتِهِ مِنْها وَ ما لَهُ فِی الْآخِرَهِ مِنْ نَصِیبٍ) . (شوری/ 20)

هر که زراعت آخرت خواهد برای او در کشتش می افزاییم، و هر که کشت این جهان خواهد به وی کمی از آن می دهیم و در آن جهان هیچ بهره ای ندارد.

اگر خدا می خواست مردم را مجبور می کرد ولی این کار را نکرد

(وَ عَلَی اللّهِ قَصْدُ السَّبِیلِ وَ مِنْها جائِرٌ وَ لَوْ شاءَ لَهَداکُمْ أَجْمَعِینَ) . (نحل/ 9)

و (نمودن) راه راست بر خداست، و برخی از آنها - راه ها - کج است و اگر خدا می خواست همه شما را راه می نمود.

(وَ لَوْ شاءَ رَبُّکَ لَآمَنَ مَنْ فِی الْأَرْضِ کُلُّهُمْ جَمِیعاً أَ فَأَنْتَ تُکْرِهُ النّاسَ حَتّی یَکُونُوا مُؤْمِنِینَ.) (یونس/ 99)

و اگر پروردگار تو می خواست هر آینه هر که در زمین است همگیشان یکسره ایمان می آوردند، پس آیا تو مردم را به ناخواه وا می داری تا مؤمن شوند؟

ای پیامبر مردم را مجبور نکن

(فَذَکِّرْ إِنَّما أَنْتَ مُذَکِّرٌ) .

(لَسْتَ عَلَیْهِمْ بِمُصَیْطِرٍ) . (غاشیه/ 21-22)

پس یاد آوری کن و پند ده که تو یاد آور و پند دهنده ای و بس، بر آنان گماشته و چیره نیستی.

ص:27

وحی الهی به پیامبران

(وَ ما أَرْسَلْنا قَبْلَکَ إِلاّ رِجالاً نُوحِی إِلَیْهِمْ...) . (انبیاء/ 7)

و پیش از تو نفرستادیم مگر مردانی که به ایشان وحی می کردیم....

(إِنّا أَوْحَیْنا إِلَیْکَ کَما أَوْحَیْنا إِلی نُوحٍ وَ النَّبِیِّینَ مِنْ بَعْدِهِ...) . (نساء/ 163)

ما به تو وحی فرستادیم، همچنان که به نوح و پیامبران بعد از او وحی کردیم...

پیامبران از جنس بشرند

(وَ ما جَعَلْناهُمْ جَسَداً لا یَأْکُلُونَ الطَّعامَ وَ ما کانُوا خالِدِینَ) . (انبیاء/ 8)

و آنان را کالبدی نساختیم که طعام نخورند، و جاویدان هم نبودند.

(قُلْ إِنَّما أَنَا بَشَرٌ مِثْلُکُمْ یُوحی إِلَیَّ...) . (کهف/ 110)

بگو: همانا من آدمی هستم همچون شما که به من وحی می شود....

پیامبران انسانهایی برگزیده اند

(إِنَّ اللّهَ اصْطَفی آدَمَ وَ نُوحاً وَ آلَ إِبْراهِیمَ وَ آلَ عِمْرانَ عَلَی الْعالَمِینَ) . (آل عمران/ 33)

همانا خداوند آدم و نوح و خاندان عمران را بر جهانیان برگزید...

تقوی و عصمت انبیا

(أُولئِکَ الَّذِینَ هَدَی اللّهُ فَبِهُداهُمُ اقْتَدِهْ...) . (انعام/ 90)

ایشانند کسانی که خداوند آنان را راه نمود، پس راه راست ایشان را پی گیر...

انبیا جز از خدا نمی ترسیدند

(الّذِينَ يُبَلَغُونَ رِسالاتِ اللّهِ وَ يَخْشَوْنَهُ وَ لا يَخْشَوْنَ أحَداََ إِلاّ اللّهَ وَ كَفى بِاللّهِ حَسِيباََ.) (احزاب/ 9) 3)

همانان كه پيام هاى خداى را مى رسانند و از او مى ترسند و از هيچ كس جز او

ص:28

نمی ترسند، و خدا حسابگری بسنده است.

از مردم اجر و مزد نمی خواستند

(وَ ما أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِیَ إِلاّ عَلی رَبِّ الْعالَمِينَ) . (شعرا/ 109)

و بر این (پیامبری) از شما مزدی نمی خواهم، مزد من جز بر پروردگار جهانیان نیست.

آیات دیگر

ص / 45-47، انعام/ 83-86، احقاف/ 35، انبیاء/ 79، شوری/ 51.

ص:29

اهداف بعثت (وظایف پیامبران)

1. تعلیم و تربیت

(هُوَ الَّذِی بَعَثَ فِی الْأُمِّیِّینَ رَسُولاً مِنْهُمْ یَتْلُوا عَلَیْهِمْ آیاتِهِ وَ یُزَکِّیهِمْ وَ یُعَلِّمُهُمُ الْکِتابَ وَ الْحِکْمَةَ...) . (جمعه/ 2)

اوست که در میان مردم درس ناخوانده - عرب - پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می خواند و پاکشان می سازد - از آلودگی کفر و اخلاق زشت - و کتاب - قرآن - و حکمت - اندیشه و گفتار و کردار درست - به آنان می آموزد...

2. اقامه قسط و عدل

(لَقَدْ أَرْسَلْنا رُسُلَنا بِالْبَیِّناتِ وَ أَنْزَلْنا مَعَهُمُ الْکِتابَ وَ الْمِیزانَ لِیَقُومَ النّاسُ بِالْقِسْطِ...) . (حدید/ 25)

هر آینه پیامبرانمان را با حجت های روشن و هویدا فرستادیم و ایشان کتاب - که وسیله تمییز حق از باطل است و ترازو فرو فرستادیم تا مردم به داد و انصاف برخیزند....

3. اتمام حجت

(رُسُلاً مُبَشِّرِینَ وَ مُنْذِرِینَ لِئَلاّ یَکُونَ لِلنّاسِ عَلَی اللّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ.... (نساء/ 165)

پیامبرانی ن) وید رسان و بیم کننده تا مردم را پس از (فرستادن) فرستادگان بر خدا بهانه و دستاویزی نباشد و...

4. رفع اختلاف

(کانَ النّاسُ أُمَّةً واحِدَةً فَبَعَثَ اللّهُ النَّبِیِّینَ مُبَشِّرِینَ وَ مُنْذِرِینَ وَ أَنْزَلَ مَعَهُمُ الْکِتابَ بِالْحَقِّ لِیَحْکُمَ بَیْنَ النّاسِ فِیمَا اخْتَلَفُوا فِیهِ....) . (بقره/ 213)

ص:30

مردم همه یک گروه - یکسان و بر یک راه و روش و آیین - بودند، (سپس اختلاف کردند) پس خدا پیامبران را برانگیخت نوید دهنده و بیم کننده و با ایشان کتاب فرو فرستاد براستی و درستی، تا میان مردم در آنچه اختلاف کردند حکم کند....

5. بشارت و انذار

(وَ ما نُرْسِلُ الْمُرْسَلِینَ إِلاّ مُبَشِّرِینَ وَ مُنْذِرِینَ...) . (انعام/ 48)

ما پیامبران را نمی فرستیم مگر مژده دهندگان و بیم کنندگان...

آیات دیگر

بقره/ 129، بقره/ 151، ابراهیم/ 1،، اعراف/ 157، ابراهیم/ 52.

بعثت پیامبر اسلام

(لَقَدْ مَنَّ اللّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آياتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنْ كانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلالٍ مُبِينٍ) . (آل عمران/ 164)

هر آینه خدای بر مؤمنان منت نهاد که در میانشان پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می خواند و پاکشان می سازد و کتاب و حکمتشان می آموزد، در حالی که پیش از آن - آمدن پیامبر - هر آینه در گمراهی آشکاری بودند.

بشارت پیامبران گذشته به آمدن پیامبر اسلام

(وَ إِذْ قالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يا بَنِى إِسْرائِيلَ إِنِّى رَسُولُ اللّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقاً لِما بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ التَّوْراهِ وَ مُبَشِّراً بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنْ بَعْدِى اسْمُهُ أَحْمَدُ...) . (صف/ 6)

و (یاد کن) آنگاه که عیسی پسر مریم گفت: ای فرزندان اسرائیل، من فرستاده خدا به سوی شمایم، باور دارنده آنچه در پیش من است که تورات است و مژده دهنده ام به پیامبری که پس از من می آید، نام او احمد است....

(الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِىَّ الْأُمِّىَّ الَّذِى يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِنْدَهُمْ فِى التَّوْراهِ وَ الْإِنْجِيلِ...) . (اعراف/ 157)

آنان که پیروی می کنند آن فرستاده پیامبر درس نخوانده و خط نانوشته ای را که (نام و نشانه های) او را نزد خویش در تورات و انجیل نوشته می یابند....

اخلاق پیامبر اسلام (الگوی مسلمان)

(لَقَدْ كانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللّهِ أُسْوَهٌ حَسَنَهٌ لِمَنْ كانَ يَرْجُوا اللّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ...) . (احزاب/ 21)

هر آینه شما را در (خصلت ها و روش) پیامبر خدا نمونه و سرمشق نیکو و

پسندیده ای است، برای کسی که به خدا و روز بازپسین امید می دارد....

(وَ إِنَّکَ لَعَلی خُلُقٍ عَظِیمٍ) . (قلم/ 4)

و هر آینه تویی بر خویی بس بزرگ.

دلسوزی و مهربانی

(فَبِما رَحْمَهٍ مِنَ اللّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَ لَوْ کُنْتَ فَظًّا غَلِیظَ الْقَلْبِ لاَنْفَضُّوا مِنْ حَوْلِکَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَ شاوِرْهُمْ فِی الْأَمْرِ فَإِذا عَزَمْتَ فَتَوَکَّلْ عَلَی اللّهِ...) . (آل عمران/ 159)

(ای پیامبر) به مهر و بخشایشی از خداست که برای ایشان نرم شدی، و اگر درشتخوی سخت دل بودی از گرد تو پراکنده می شدند. پس از آنان در گذر و برای ایشان آمرزش بخواه و با آنان در کار (جنگ) مشورت کن و چون (برکاری) دل بنهادی بر خدای توکل کن...

(لَقَدْ جاءَکُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِکُمْ عَزِیزٌ عَلَیْهِ ما عَنِتُّمْ حَرِیصٌ عَلَیْکُمْ بِالْمُؤْمِنِینَ رَؤُفٌ رَحِیمٌ) . (توبه/ 128)

هر آینه شما را پیامبری از خودتان آمد که به رنج افتادنتان بر او گران و دشوار است، به (هدایت) شما دلبسته است و به مؤمنان دلسوز مهربان است.

آیات دیگر

کهف/ 6، فتح/ 29، آل عمران/ 144، احزاب/ 40.

ص:33

نزول قرآن در ماه رمضان

(شَهْرُ رَمَضانَ الَّذِی أُنْزِلَ فِیهِ الْقُرْآنُ هُدیً لِلنّاسِ وَ بَیِّناتٍ مِنَ الْهُدی وَ الْفُرْقانِ...) . (بقره/ 185)

ماه رمضان که در آن قرآن فرو فرستاده شده که راهنمایی برای مردم و نشانه های روشنی از رهنمونی (به راه راست) و جدا کننده حق از باطل است.

(إِنّا أَنْزَلْناهُ فِی لَیْلَهِ الْقَدْرِ) . (قدر/ 1)

همانا آن (قرآن) را در شب قدر فرو فرستادیم.

ویژگی های قرآن

(إِنَّ هذَا الْقُرْآنَ یَهْدِی لِلَّتِی هِیَ أَقْوَمُ وَ یُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِینَ الَّذِینَ یَعْمَلُونَ الصّالِحاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْراً کَبِیراً) . (اسراء/ 9)

همانا این قرآن به آیینی درست تر و استوارتر راه می نماید، و مؤمنانی را که کارهای نیک و شایسته انجام می دهند مژده می دهد که ایشان راست مزدی بزرگ.

(وَ نُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ ما هُوَ شِفاءٌ وَ رَحْمَهٌ لِلْمُؤْمِنِینَ وَ لا یَزِیدُ الظّالِمِینَ إِلاّ خَساراً) . (اسراء/ 82)

و قرآن را فرو فرستیم که برای مؤمنان بهبود و بخشایش است و ستمکاران - کافران - را جز زیانکاری نیفزاید.

تحدّی و مبارزه طلبی قرآن

(قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَ الْجِنُّ عَلی أَنْ یَأْتُوا بِمِثْلِ هذَا الْقُرْآنِ لا یَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَ لَوْ کانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِیراً) . (اسراء/ 88)

بگو: اگر آدمیان و پریان فراهم آیند تا مانند این قرآن بیارند هرگز مانند آن نیارند

هر چند برخی از آنان یار و همپشت برخی باشند.

تدبّر در قرآن و فهم آن

(وَ لَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ) . (قمر/ 17)

و هر آینه قرآن را برای یادآوری و پند گرفتن آسان ساختیم، پس آیا یادآرنده و پند گیرنده ای هست؟

(أَ فَلا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلى قُلُوبٍ أَقْفالُها.) (محمد/ 24)

آیا در قرآن نمی اندیشند یا بر دل ها (شان) قفل هاست؟

آیات دیگر

اعراف/ 204، یوسف/ 3، حجر/ 87، نحل/ 98، اسراء/ 41، اسراء/ 45، یونس/ 57.

ص:35

مقام امامت

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا أَطِیعُوا اللّهَ وَ أَطِیعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِی الْأَمْرِ مِنْکُمْ فَإِنْ تَنازَعْتُمْ فِی شَیْ ءٍ فَرُدُّوهُ إِلَی اللّهِ وَ الرَّسُولِ إِنْ کُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَ الْیَوْمِ الْآخِرِ ذلِکَ خَیْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِیلاً) . (نساء/ 59)

ای کسانی که ایمان آورده اید، خدای را فرمان برید و پیامبر و صاحبان امر را، که از شمایند فرمان برید، پس اگر درباره چیزی ستیزه و کشمکش کردید آن را به خدا - کتاب خدا - و پیامبر باز گردانید اگر به خدا و روز بازپسین ایمان دارید، که این بهتر است و سرانجام آن نیکوتر.

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّهَ وَ کُونُوا مَعَ الصّادِقِینَ) . (برائت/ 119)

ای کسانی که ایمان آورده اید، از خدای پروا کنید و با راستگویان باشید.

(وَ یَقُولُ الَّذِینَ کَفَرُوا لَوْ لا أُنْزِلَ عَلَیْهِ آیَهٌ مِنْ رَبِّهِ إِنَّما أَنْتَ مُنْذِرٌ وَ لِکُلِّ قَوْمٍ هادٍ) . (رعد/ 7)

و کسانی که کافر شدند گویند: چرا بر او از پروردگارشان نشانه ای (به دلخواه) فرو نمی آید؟ همانا تو بیم کننده ای و بس و هر گروهی را رهنمایی است.

عصمت امام

(وَ قَرْنَ فِی بُیُوتِکُنَّ وَ لا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجاهِلِیَّهِ الْأُولی وَ أَقِمْنَ الصَّلاهَ وَ آتِینَ الزَّکاهَ وَ أَطِعْنَ اللّهَ وَ رَسُولَهُ إِنَّما یُرِیدُ اللّهُ لِیُذْهِبَ عَنْکُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَیْتِ وَ یُطَهِّرَکُمْ تَطْهِیراً) . (احزاب/ 33)

و در خانه هاتان آرام گیرید، و به شیوه جاهلیت پیشین به خود نمایی بیرون نیایید، نماز بر پا دارید و زکات بدهید و خدا و پیامبر او را فرمان برید. همانا خداوند

می خواهد از شما، خاندان پیامبر پلیدی را ببرد و شما را پاک کند، پاکی کامل.

(وَ إِذِ ابْتَلی إِبْراهِیمَ رَبُّهُ بِکَلِماتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قالَ إِنِّی جاعِلُکَ لِلنّاسِ إِماماً قالَ وَ مِنْ ذُرِّیَّتِی قالَ لا یَنالُ عَهْدِی الظّالِمِینَ) . (بقره/ 124)

و (به یاد آر) آنگاه که ابراهیم را پروردگار وی به اموری چند بیاموزد و او آنها را به انجام رسانید. (خدای) گفته تو را پیشوای مردم خواهم کرد، (ابراهیم) گفت: و از فرزندان من (نیز پیشوایان قرار ده) گفت: پیمان من به ستمکاران نرسد.

علم امام

(وَ ما أَرْسَلْنا مِنْ قَبْلِکَ إِلاّ رِجالاً نُوحِی إِلَیْهِمْ فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّکْرِ إِنْ کُنْتُمْ لا تَعْلَمُونَ) .

و پیش از تو نفرستادیم مگر مردانی را که به ایشان وحی می کردیم - و اگر خود نمی دانید از اهل ذکر - یعنی دانشمندان اهل کتاب - بپرسید (نحل/ 43)

(وَ ما أَرْسَلْنا قَبْلَکَ إِلاّ رِجالاً نُوحِی إِلَیْهِمْ فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّکْرِ إِنْ کُنْتُمْ لا تَعْلَمُونَ) . (انبیاء/ 7)

و پیش از تو نفرستادیم مگر مردانی را که به ایشان وحی می کردیم. پس اگر خود نمی دانیداز اهل ذکر - اهل کتاب - بپرسید، تا بدانید که پیامبران آنها هم آدمی بوده اند.

(وَ یَقُولُ الَّذِینَ کَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلاً قُلْ کَفی بِاللّهِ شَهِیداً بَیْنِی وَ بَیْنَکُمْ وَ مَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتابِ) . (رعد/ 43)

و کسانی که کفر ورزیدند گویند: تو فرستاده (خدا) نیستی، بگو: میان من و شما خدا گواهی بسنده است و آن که دانش کتاب - آگاهی بر قرآن - نزد اوست، گواه باشند.

آیات دیگر

نساء/ 83، آل عمران / 7.

امامت آن حضرت

(حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَ الدَّمُ وَ لَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَ ما أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّهِ بِهِ وَ الْمُنْخَنِقَةُ وَ الْمَوْقُوذَةُ وَ الْمُتَرَدِّيَةُ وَ النَّطِيحَةُ وَ ما أَكَلَ السَّبُعُ إِلاّ ما ذَكَّيْتُمْ وَ ما ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَ أَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلامِ ذلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلا تَخْشَوْهُمْ وَ اخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَ رَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلامَ دِيناً فَمَنِ اضْطُرَّ فِى مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ) . (مائده/ 3)

حرام شد بر شما مردار و خون و گوشت خوک و آنچه (به هنگام کشتنش) نام غیر خدا بر آن برده باشند شوند و آنچه خفه شده و با زدن مرده و از بلندی افتاده و مرده و با شاخ زدن کشته شده و نیم خورده درنده، مگر آنچه (پیش از مردن) به کشتن آن برسید و آنچه در برابر بتان - بر تخته سنگ هایی که در جاهلیّت بر آنها برای خدایان خویش قربانی می کردند و کم کم خود این تخته سنگ ها را مقدس شمردند - سر بریده و این که (گوشت حیوان را) به تیرهای قرعه بخش کنید، اینها همه بیرون شدن از فرمان (حق) است. امروز کسانی که کافر شدند از دین شما - که بر شما یا دینتان پیروز شدند - نومید شدند، بنابر این از آنها مترسید و از من بترسید و بس. امروز دین شما را به کمال رساندم و نعمت خود را بر شما تمام کردم و اسلام را دین شما پسندیدم، پس هر که در حال گرسنگی (به خوردن گوشت های منع شده) ناچار شود بی آن که گرایش به گناه داشته باشد همانا خداوند آمرزگار و مهربان است.

(یا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ ما أُنْزِلَ إِلَيْکَ مِنْ رَبِّکَ وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَما بَلَّغْتَ رِسالَتَهُ وَ اللّهُ يَعْصِمُکَ مِنَ النّاسِ إِنَّ اللّهَ لا يَهْدِی الْقَوْمَ الْكافِرِينَ) . (مائده/ 67)

ای پیامبر، آنچه را از سوی پروردگارت به تو فرو آمده برسان و اگر این نکنی پیام

او را نرسانده باشی و خدا تو را از (فتنه و گزند) مردم نگاه می دارد، همانا خدا گروه کافران را راه ننماید.

(إِنَّما وَلِيُّكُمُ اللّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكاةَ وَ هُمْ راكِعُونَ) . (مائده/ 55)

همانا دوست و سرپرست شما خداست و پیامبرش و کسانی که ایمان آورده اند، آنان که نماز را بر پا می دارند و زکات می دهند در حالی که رکوعند.

فضائل آن حضرت

(وَ مِنَ النّاسِ مَنْ يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغاءَ مَرْضاتِ اللّهِ وَ اللّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبادِ) . (بقره/ 207)

و از مردم کس هست که جان خویش به جستن خشنودی خدا می فروشد، و خدا به بندگان مهربان است.

(أَ جَعَلْتُمْ سِقايَةَ الْحاجِّ وَ عِمارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ جاهَدَ فِى سَبِيلِ اللّهِ لا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللّهِ وَ اللّهُ لا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّالِمِينَ) . (توبه/ 19)

آیا آب دادن حاجیان و آباد کردن مسجد الحرام را با (ایمان و عمل) آن کس که به خدای و روز واپسین ایمان آورده و در راه خدا جهاد کرده برابر می دارید؟ نزد خدا هرگز برابر و یکسان نیستند و خدا گروه ستمکاران را راه ننماید.

آیات دیگر

تحریم/ 4، احزاب/ 23.

دوستی اهل بیت علیهم السلام

(ذلِکَ الَّذِی یُبَشِّرُ اللّهُ عِبادَهُ الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصّالِحاتِ قُلْ لا أَسْئَلُکُمْ عَلَیْهِ أَجْراً إِلاَّ الْمَوَدَّهَ فِی الْقُرْبی وَ مَنْ یَقْتَرِفْ حَسَنَهً نَزِدْ لَهُ فِیها حُسْناً إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ شَکُورٌ) .

(شوری/ 23)

این است آنچه خداوند به بندگان خود، آنان که ایمان آوردند و کارهای نیک و شایسته کردند، نوید می دهد، بگو: بر این (رساندن پیام) هیچ مزدی از شما نمی خواهم مگر دوستی در باره ی خویشاوندان (نزدیکم) و هر که نیکویی ورزد او را در آن، نیکویی بیفزاییم، همانا خدا آمرزنده و سپاسدار است.

فضایل اهل بیت علیهم السلام

(فَمَنْ حَاجَّکَ فِیهِ مِنْ بَعْدِ ما جاءَکَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعالَوْا نَدْعُ أَبْناءَنا وَ أَبْناءَکُمْ وَ نِساءَنا وَ نِساءَکُمْ وَ أَنْفُسَنا وَ أَنْفُسَکُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللّهِ عَلَی الْکاذِبِینَ) . (آل عمران/ 61)

پس هر که با تو، پس از آن دانشی که به تو رسید، در باره او - عیسی یا آن حق - ستیزه و جدل کند، بگو: بیایید تا ما و شما پسران خویش و زنان خویش و خودمان را - کسی را که به منزله خودمان است - بخوانیم، آنگاه دعا و زاری کنیم و لعنت خدای را بر دروغگویان بگردانیم.

(یُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَ یَخافُونَ یَوْماً کانَ شَرُّهُ مُسْتَطِیراً وَ یُطْعِمُونَ الطَّعامَ عَلی حُبِّهِ مِسْکِیناً وَ یَتِیماً وَ أَسِیراً) . (انسان/ 8-7)

به نذر (خود) وفا می کنند و از روزی که بدی و سختی آن فراگیر است می ترسند. و طعام را با دوستی آن - با آنکه خود به آن - مایل تر و نیازمندترند - به بینوا و یتیم و

اسیر می خورانند.

(إِنَّ الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصّالِحاتِ أُولئِکَ هُمْ خَیْرُ الْبَرِیَّهِ) . (بینه/ 7)

همانا کسانی که ایمان آوردند و کارهای نیک و شایسته کردند، ایشانند بهترین آفریدگان.

(أَ لَمْ تَرَ کَیْفَ ضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً کَلِمَهً طَیِّبَهً کَشَجَرَهٍ طَیِّبَهٍ أَصْلُها ثابِتٌ وَ فَرْعُها فِی السَّماءِ...) . (ابراهیم/ 24)

آیا ندیده ای که خدا چگونه مثلی زده است؟ سخن پاکیزه - اعتقاد درست و ایمان راستین - را چون درخت پاکیزه (قرار داده است) که ریشه آن (در زمین) استوار و شاخه آن در آسمان است - به آسمان سر بر آورده است.

یادآوری

به دلایلی که در جای خود بحث شده است در آیات قرآن نام ائمه و اهل بیت علیهم السلام برده نشده است امّا مصداق واقعی تعدادی از آیات قرآن کریم، اهل بیت و ائمه علیهم السلام می باشند و تأویل بسیاری از آیات قرآن در مورد آنان است که می تواند، موضوع تحقیق مناسبی برای دانش پژوهان باشد.

توصیف موسی

(وَ اذْکُرْ فِی الْکِتابِ مُوسی إِنَّهُ کانَ مُخْلَصاً وَ کانَ رَسُولاً نَبِیًّا) . (مریم/ 51)

و در این کتاب، موسی را یاد کن، همانا او برگزیده و ویژه شده (خدا) بود و فرستاده ای پیامبر بود.

مادر موسی

(وَ أَوْحَیْنا إِلی أُمِّ مُوسی أَنْ أَرْضِعِیهِ فَإِذا خِفْتِ عَلَیْهِ فَأَلْقِیهِ فِی الْیَمِّ وَ لا تَخافِی وَ لا تَحْزَنِی إِنّا رَادُّوهُ إِلَیْکِ وَ جاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِینَ) . (قصص/ 7)

و به مادر موسی وحی کردیم که او را شیرده، و چون بر او بیمناک شدی به دریایش بیفکن و نترس و اندوه مدار، که ما او را به تو باز می گردانیم و از پیامبرانش می سازیم.

موسی، فرستاده خدا به سوی فرعون و بنی اسرائیل

(هَلْ أَتاکَ حَدِیثُ مُوسی إِذْ ناداهُ رَبُّهُ بِالْوادِ الْمُقَدَّسِ طُویً) . (نازعات/ 15-16)

آیا داستان موسی به تو رسیده است - تا تو را دلداری باشد بر تکذیب قوم -؟ آنگاه که پروردگارش او را در وادی مقدس طوی بخواند.

(وَ لَقَدْ أَرْسَلْنا مُوسی بِآیاتِنا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَکَ مِنَ الظُّلُماتِ إِلَی النُّورِ وَ ذَکِّرْهُمْ بِأَیّامِ اللّهِ إِنَّ فِی ذلِکَ لَآیاتٍ لِکُلِّ صَبّارٍ شَکُورٍ) . (ابراهیم/ 5)

و هر آینه موسی را با نشانه های خویش فرستادیم که: قوم خود را از تاریکی ها به روشنایی بیرون بر، و روزهای خدا را به یادشان آر، همانا در این (یادآوری) برای هر شکیبای سپاسگذار نشانه هاست.

40 روز در کوه طور (میقات)

(وَ واعَدْنا مُوسی ثَلاثِینَ لَیْلَةً وَ أَتْمَمْناها بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِیقاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِینَ لَیْلَةً وَ قالَ

مُوسی لِأَخِیهِ هارُونَ اخْلُفْنِی فِی قَوْمِی وَ أَصْلِحْ وَ لا تَتَّبِعْ سَبِیلَ الْمُفْسِدِینَ) . (اعراف/ 142)

و با موسی سی شب وعده نهادیم و آن را به ده شب دیگر کامل کردیم پس هنگام وعده پروردگارش به چهل شب - شبانه روز - تمام شد. و موسی به برادر خود هارون گفت: در میان قوم من جانشین من باش و به صلاح و سامان کوش و راه تباهکاران را پیروی مکن.

توصیف عیسی علیه السلام

(یا أَهْلَ الْکِتابِ لا تَغْلُوا فِی دِینِکُمْ وَ لا تَقُولُوا عَلَی اللّهِ إِلاَّ الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِیحُ عِیسَی ابْنُ مَرْیَمَ رَسُولُ اللّهِ وَ کَلِمَتُهُ أَلْقاها إِلی مَرْیَمَ وَ رُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللّهِ وَ رُسُلِهِ وَ لا تَقُولُوا ثَلاثَهٌ انْتَهُوا خَیْراً لَکُمْ إِنَّمَا اللّهُ إِلهٌ واحِدٌ سُبْحانَهُ أَنْ یَکُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ ما فِی السَّماواتِ وَ ما فِی الْأَرْضِ وَ کَفی بِاللّهِ وَکِیلاً) . (نساء/ 171)

ای اهل کتاب، در دین خود از اندازه فراتر مروید و بر خدا جز راست مگویید، همانا مسیح عیسی پسر مریم، پیامبر خدا و کلمه اوست که آن را به سوی مریم افکند و روحی است از او، پس به خدا و فرستادگان او ایمان آورید و مگویید (خدا) سه است - اب، ابن، روح القدس -، (از این گفته) باز ایستید که برای شما بهتر است. جز این نیست که «الله» خدایی یکتاست، پاک و منزه است از این که او را فرزندی باشد، اوراست آنچه در آسمان ها و آنچه در زمین است، و خدا کارسازی بسنده است.

(إِنَّ مَثَلَ عِیسی عِنْدَ اللّهِ کَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرابٍ ثُمَّ قالَ لَهُ کُنْ فَیَکُونُ اَلْحَقُّ مِنْ رَبِّکَ فَلا تَکُنْ مِنَ الْمُمْتَرِینَ) . (آل عمران / 59 و 60)

همانا داستان عیسی نزد خداوند مانند داستان آدم است، او را از خاک آفرید سپس به او گفت: باش پس ببود، (این) حق - سخن راست و درست - از پروردگار توست، پس از شک داران مباش.

(تِلْکَ الرُّسُلُ فَضَّلْنا بَعْضَهُمْ عَلی بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ کَلَّمَ اللّهُ وَ رَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجاتٍ وَ آتَیْنا عِیسَی ابْنَ مَرْیَمَ الْبَیِّناتِ وَ أَیَّدْناهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَ لَوْ شاءَ اللّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِینَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ ما جاءَتْهُمُ الْبَیِّناتُ وَ لکِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَ مِنْهُمْ مَنْ کَفَرَ وَ لَوْ شاءَ اللّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَ لکِنَّ اللّهَ یَفْعَلُ ما یُرِیدُ) . (بقره/ 253)

آن پیامبران، برخی شان را بر برخی برتری دادیم، از ایشان کس بود که خدا با وی سخن گفت، و برخی شان را پایه ها بالا برد، و عیسی پسر مریم را حجّت ها و نشانه های روشن دادیم و او را به روح القدس - جبرئیل - نیرومند گردانیدیم. و اگر خدا می خواست آنان که پس از ایشان بودند بعد از آن که نشانه های روشن به آنها رسیدبا یکدیگر پیکار نمی کردند، و لیکن اختلاف کردند، از آنها کس بود که ایمان داشت و کس بود که کافر شد، و اگر خدا می خواست با هم پیکار نمی کردند و لیکن خدا آنچه خواهد می کند.

عیسی پسر خدا نیست بلکه بنده خداست

(لَنْ یَسْتَنْکِفَ الْمَسِیحُ أَنْ یَکُونَ عَبْداً لِلّهِ وَ لاَ الْمَلائِکَهُ الْمُقَرَّبُونَ وَ مَنْ یَسْتَنْکِفْ عَنْ عِبادَتِهِ وَ یَسْتَکْبِرْ فَسَیَحْشُرُهُمْ إِلَیْهِ جَمِیعاً) . (نساء/ 172)

مسیح هرگز ننگ ندارد و سرنپیچد از این که بنده خدا باشد و فرشتگان مقرب نیز، و هر که از پرستش او ننگ دارد و سر پیچد و گردنکشی و بزرگ منشی نماید پس همه آنها را به سوی خویش بر انگیخته و گرد خواهد آورد.

(لَقَدْ کَفَرَ الَّذِینَ قالُوا إِنَّ اللّهَ هُوَ الْمَسِیحُ ابْنُ مَرْیَمَ وَ قالَ الْمَسِیحُ یا بَنِی إِسْرائِیلَ اعْبُدُوا اللّهَ رَبِّی وَ رَبَّکُمْ إِنَّهُ مَنْ یُشْرِکْ بِاللّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّهُ عَلَیْهِ الْجَنَّهَ وَ مَأْواهُ النّارُ وَ ما لِلظّالِمِینَ مِنْ أَنْصارٍ) . (مائده/ 72)

هر آینه کافر شدند کسانی که گفتند: خدا همان مسیح پسر مریم است و حال آن که مسیح گفت: ای فرزندان یعقوب، خدای یکتا را بپرستید که پروردگار من و پروردگار شماست، که هر کس برای خدا انباز گیرد، خدا بهشت را بر او حرام کرده و جایگاهش آتش دوزخ است، و ستمکاران را هیچ یاری کننده ای نیست.

(وَ قالَتِ الْیَهُودُ عُزَیْرٌ ابْنُ اللّهِ وَ قالَتِ النَّصاری الْمَسِیحُ ابْنُ اللّهِ ذلِکَ قَوْلُهُمْ بِأَفْواهِهِمْ یُضاهِؤُنَ قَوْلَ الَّذِینَ کَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قاتَلَهُمُ اللّهُ أَنّی یُؤْفَکُونَ) . (توبه/ 30)

جهودان گفتند: عزیر پسر خداست و ترسایان گفتند: مسیح پسر خداست. این گفتار آنهاست به دهانشان - که حقیقتی ندارد، و گفتارشان به سخن کسانی ماند که پیش از این کافر شدند - مانند آنان که فرشتگان را دختران خدا می گفتند - خدایشان بکشد، چگونه و به کجا (از حق) گردانیده می شوند؟

(مَا الْمَسِیحُ ابْنُ مَرْیَمَ إِلاّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَ أُمُّهُ صِدِّیقَهٌ کانا یَأْکُلانِ الطَّعامَ انْظُرْ کَیْفَ نُبَیِّنُ لَهُمُ الْآیاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَنّی یُؤْفَکُونَ) . (مائده/ 75)

مسیح پسر مریم جز فرستاده ای نیست، که پیش از او نیز فرستادگانی بودند، و مادر او زنی راستی پیشه بود، هر دو غذا می خوردند - پس مسیح خدا نیست - بنگر که چگونه آیات را بر ایشان روشن بیان می کنیم آنگاه بنگر که چگونه (از حق) گردانیده می شوند.

آیات دیگر

آل عمران/ 45، نساء/ 157، آل عمران/ 155، مائده/ 116.

ص:46

قانون عمومی مرگ

(كُلُّ نَفْسٍ ذائِقَةُ الْمَوْتِ وَ إِنَّما تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيامَهِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النّارِ وَ أُدْخِلَ الْجَنَّهَ فَقَدْ فازَ وَ مَا الْحَياهُ الدُّنْيا إِلاّ مَتاعُ الْغُرُورِ) . (آل عمران / 185)

هر کسی چشنده مرگ است، و جز این نیست که مزدهاتان را روز رستاخیز تمام بدهند. پس هر که از آتش دوزخ دور داشته و به بهشت در آورده شود براستی رستگار شده است. و زندگی جز کالای فریب نیست.

(كُلُّ نَفْسٍ ذائِقَهُ الْمَوْتِ وَ نَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَهً وَ إِلَيْنا تُرْجَعُونَ) . (انبیاء/ 35)

هر کسی چشنده مرگ است، و شما را به بدی - سختی و بلا و مصیبت - و نیکی - آسانی و نعمت و دولت - می آزماییم، آزمایشی، و به ما بازگردانده می شوید.

(كُلُّ نَفْسٍ ذائِقَهُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنا تُرْجَعُونَ) . (عنکبوت / 57)

هر کسی چشنده مرگ است، سپس به سوی ما باز گردانده می شوید.

(أَيْنَما تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَ لَوْ كُنْتُمْ فِی بُرُوجٍ مُشَيَّدَهٍ وَ إِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَهٌ يَقُولُوا هذِهِ مِنْ عِنْدِ اللّهِ وَ إِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَهٌ يَقُولُوا هذِهِ مِنْ عِنْدِکَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللّهِ فَما لِهؤُلاءِ الْقَوْمِ لا يَكادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثاً) . (نساء/ 78)

هر کجا باشید مرگ شما را در خواهد یافت گرچه در کوشک ها و دژهای سخت استوار باشید. و اگر خوبیی - پیروزی - به آنان رسد گویند: این از نزد خداست، و اگر بدیی - شکست - به آنان رسد گویند: این از نزد توست، بگو: همه از نزد خداست، پس این گروه را چیست که بر آن نیستند - نمی خواهند - که سخنی را در یابند.

چه کسی جان را می گیرد؟

(اللّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِها وَ الَّتِی لَمْ تَمُتْ فِی مَنامِها فَيُمْسِکُ الَّتِی قَضى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَ يُرْسِلُ الْأُخْرى إِلى أَجَلٍ مُسَمًّى إِنَّ فِی ذلِکَ لَآياتٍ

لِقَوْمٍ يَتَفَكّرُونَ) . (زمر/ 42)

ص:47

خداست که جان ها را هنگام مرگشان می گیرد و آن را که نمرده باشد در خوابش (می گیرد). پس آن (جان) را که حکم مرگ بر آن رفته است نگاه می دارد و آن دیگر را تا سرآمدی نامبرده باز می فرستد کسی را که هنگام مرگ او نرسیده از خواب بیدار می کند - هر آینه در این برای مردمی که می اندیشند نشانه هاست.

(وَ هُوَ الْقاهِرُ فَوْقَ عِبادِهِ وَ یُرْسِلُ عَلَیْکُمْ حَفَظَةً حَتّی إِذا جاءَ أَحَدَکُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنا وَ هُمْ لا یُفَرِّطُونَ) . (انعام/ 61)

و اوست چیره بر غیر از بندگان خویش، و نگاهبانانی بر شما می فرستد، تا هنگامی که یکی از شما را مرگ فرا رسد فرستادگان ما (جان) او را برگیرند و آنان در کار خود کوتاهی نکنند.

(قُلْ یَتَوَفّاکُمْ مَلَکُ الْمَوْتِ الَّذِی وُکِّلَ بِکُمْ ثُمَّ إِلی رَبِّکُمْ تُرْجَعُونَ) . (سجده/ 11)

بگو: فرشته مرگ - عزرائیل - که بر شما گماشته شده جان شما را بر گیرد - پس کم و نابود نمی شوید -، سپس به سوی پروردگارتان باز گردانیده می شوید.

(وَ لَوْ یُؤاخِذُ اللّهُ النّاسَ بِظُلْمِهِمْ ما تَرَکَ عَلَیْها مِنْ دَابَّهٍ وَ لکِنْ یُؤَخِّرُهُمْ إِلی أَجَلٍ مُسَمًّی فَإِذا جاءَ أَجَلُهُمْ لا یَسْتَأْخِرُونَ ساعَةً وَ لا یَسْتَقْدِمُونَ) . (نحل / 61)

و اگر خدا مردم را به (سزای) ستمشان بگیرد هیچ جنبنده ای را بر آن (زمین) وا نگذارد و لیکن آنان را (به مهر و بخشایش خود) تا سرآمدی نامبرده واپس می دارد، و چون سرآمدشان برسد یک ساعت نه واپس روند و نه پیشی گیرند.

ریشه ها و علل ترس از مرگ

(وَ لَنْ یَتَمَنَّوْهُ أَبَداً بِما قَدَّمَتْ أَیْدِیهِمْ وَ اللّهُ عَلِیمٌ بِالظّالِمِینَ) . (بقره/ 95)

و به سبب آنچه کرده اند هرگز آرزوی آن نکنند، و خدا به (حال) ستمکاران داناست.

آیات دیگر

انبیاء/ 34، زمر/ 30، نحل/ 32، انفال/ 50، انعام/ 93، آل عمران/ 145، لقمان/ 34، نجم/ 44، عبس/ 21، حجر/ 23، ق/ 43، نساء/ 18، احزاب/ 16، ق/ 19، واقعه/ 60، جمعه/ 8.

ص:48

الف - امکان معاد

1. توجه به آفرینش نخستین: (وَ ضَرَبَ لَنا مَثَلاً وَ نَسِیَ خَلْقَهُ قالَ مَنْ یُحْیِ الْعِظامَ وَ هِیَ رَمِیمٌ قُلْ یُحْیِیهَا الَّذِی أَنْشَأَها أَوَّلَ مَرَّهٍ وَ هُوَ بِکُلِّ خَلْقٍ عَلِیمٌ) . (یس/ 78-79)

و برای ما مثلی زد - در زنده کردن مردگان - و آفرینش خود را فراموش کرده، گفت: کیست که - استخوان ها را در حالی که پوسیده و خاک شده زنده می کند؟ بگو: همان (خدای) که نخستین بار آفریدش زنده اش می کند، و او به همه آفرینش - یا آفریدگان - داناست.

2. زنده شدن گیاهان:(وَ مِنْ آیاتِهِ أَنَّکَ تَرَی الْأَرْضَ خاشِعَهً فَإِذا أَنْزَلْنا عَلَیْهَا الْماءَ اهْتَزَّتْ وَ رَبَتْ إِنَّ الَّذِی أَحْیاها لَمُحْیِ الْمَوْتی إِنَّهُ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ) . (فصلت/ 39)

و از نشانه های (قدرت) او این است که زمین را پژمرده و فرسوده می بینی، پس چون آب بر آن فرستیم بجنبد و بردمد، همانا آن (خدای) که آن را زنده کرد زنده کننده مردگان است، که او بر هر چیزی تواناست.

3. قدرت الهی:(أَ وَ لَمْ یَرَوْا أَنَّ اللّهَ الَّذِی خَلَقَ السَّماواتِ وَ الْأَرْضَ وَ لَمْ یَعْیَ بِخَلْقِهِنَّ بِقادِرٍ عَلی أَنْ یُحْیِیَ الْمَوْتی بَلی إِنَّهُ عَلی کُلِّ شَیْ ءٍ قَدِیرٌ) . (احقاف/ 33)

آیا ندیده اید - ندانسته اید - که آن خدای که آسمان ها و زمین را آفرید و در آفریدن آنها ناتوان و وامانده نشد، تواناست بر این که مردگان را زنده کند؟ آری، او بر هر چیزی تواناست.

4. وقوع زنده شدن انسان ها در دنیا:(ثُمَّ بَعَثْناکُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِکُمْ لَعَلَّکُمْ تَشْکُرُونَ) . (بقره/ 56)

سپس شما را از پس مردنتان بر انگیختم تا مگر سپاس دارید.

ص:49

ب - وقوع معاد

1. برهان عدالت:(أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصّالِحاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِی الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجّارِ) . (ص / 28)

مگر کسانی را که ايمان آوردند و کارهای نيک و شايسته کردند مانند تباهکاران در زمين می گردانيم؟ يا مگر پرهيزگاران را مانند بدکاران می سازيم؟

2. برهان حکمت:(أَ فَحَسِبْتُمْ أَنَّما خَلَقْناكُمْ عَبَثاً وَ أَنَّكُمْ إِلَيْنا لا تُرْجَعُونَ) .

(مؤمنون/ 115)

آيا پنداشته ايد که شما را بيهوده آفريديم و شما به سوی ما بازگردانده نمی شويد؟

آيات ديگر

مريم/ 66-67، واقعه/ 62، ق / 15، حج/ 5، اعراف/ 29، انبياء/ 104، عنکبوت/ 20، فاطر/ 9، اعراف/ 57، روم/ 19، زخرف/ 11، اسراء/ 99، لقمان/ 28، بقره/ 73، 243، 259، 260، کهف/ 21-25، يونس/ 4، قلم/ 35-36.

ص:50

نام های قیامت

1.(لِيَوْمِ الْقِيامَهِ) (انبياء/ 47). روز رستاخيز

2.(بِالْيَوْمِ الْآخِرِ) (بقره / 8). روز قيامت

3.(بِيَوْمِ الْحِسابِ) (غافر/ 27). روز حساب

4.(يَوْمِ الدِّينِ) . (فاتحه / 4) روز پاداش

5.(لِيَوْمِ الْجَمْعِ) (تغابن/ 9). روز فراهم آوردن

6.(يَوْمَ الْفَصْلِ) (نبأ/ 17). روز جدايى

7.(يَوْمُ الْخُرُوجِ) (ق/ 42). روز بيرون شدن

8.(الْيَوْمِ الْمَوْعُودِ) (بروج/ 2). روز وعده داده شده - روز رستاخيز

9.(يَوْمُ الْخُلُودِ) (ق/ 34). روز جاودانى

10.(يَوْمَ الْحَسْرَهِ) (مريم/ 39). روز دريغ و پشيمانى

11.(يَوْمَ يُنْفَخُ فِى الصُّورِ) (نمل/ 87). روزى كه در صور دميده شود

12.(يَوْمٍ كانَ مِقْدارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَهٍ) (معارج/ 4). در روزى كه درازى آن پنجاه هزار سال است - از سال هاى دنيا - به سوى او بالا مى روند.

13.(يَوْمَ تُبْلَى السَّرائِرُ) (طارق/ 9). در روزى كه نهان ها - نيت ها و رازها - آشكار شود.

14.(يَوْمَ هُمْ بارِزُونَ) (مؤمن/ 16). روزى كه نمايان شوند.

15.(يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ ما قَدَّمَتْ يَداهُ) (نبأ/ 40). روزى كه آدمى آنچه را دستهايش پيش فرستاده است مى بيند.

16.(يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسانُ ما سَعى) (نازعات/ 35). روزى كه آدمى آنچه كوشيده است به ياد آرد.

17.(یَوْمَ تَأْتِی کُلّ نَفْسٍ تُجادِلُ عَنْ نَفْسِها) (نحل/ 111). روزی که هر کسی بیاید در

ص:51

حالی که از خویشتن دفاع می کند.

18.(... یَوْمَ یَقُومُ الْأَشْهادُ) (غافر/ 51). در آن روز که گواهان بر پا ایستند.

19.(یَوْمَ لا یَنْفَعُ مالٌ وَ لا بَنُونَ) (شعراء/ 88). روزی که نه مال سود دارد و نه پسران

20.(یَوْمٌ لا بَیْعٌ فِیهِ وَ لا خِلالٌ) (ابراهیم/ 31). روزی بیاید که در آن نه خرید و فروختنی باشد و نه دوستی (که در غیر راه خدا باشد).

آیات دیگر

مریم/ 37، تغابن/ 9، غافر/ 32 و 15، مؤمن/ 18، فرقان/ 26، هود/ 26 و 103، ق/ 20، نبأ/ 39، واقعه/ 50، دهر/ 10، روم/ 56، انفطار/ 19، لقمان/ 33، بقره 48، آل عمران 106، عبس/ 34، مزمل/ 17، مؤمن/ 52، فرقان/ 27-28.

* هفتاد نام قیامت در قرآن وجود دارد.

ص:52

حرکت زمین و متلاشی شدن کوه ها

(یَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَ الْجِبالُ وَ کانَتِ الْجِبالُ کَثِیباً مَهِیلاً) . (مزمل/ 14)

به روزی که زمین و کوه ها به لرزه در آید، و کوه ها توده ای ریگ روان گردد.

نفخ صور

(وَ نُفِخَ فِی الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِی السَّماواتِ وَ مَنْ فِی الْأَرْضِ إِلاّ مَنْ شاءَ اللّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِیهِ أُخْری فَإِذا هُمْ قِیامٌ یَنْظُرُونَ) . (زمر/ 68)

و در صور دمیده شود، پس هر که را در آسمان ها و هر که در زمین است بیهوش شود - بمیرد - مگر آنان که خدای می خواهد، سپس بار دیگر در آن دمیده شود، پس ناگهان ایستادگانی باشند که می نگرند.

متلاشی شدن آسمان

(یَوْمَ نَطْوِی السَّماءَ کَطَیِّ السِّجِلِّ لِلْکُتُبِ کَما بَدَأْنا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِیدُهُ...) . (انبیاء/ 104)

روزی که آسمان را در نوردیم مانند در نوردیدن طومارهای نوشته ها، و (سپس) چنان که نخستین بار آفرینش آفریدگان را آغاز کردیم آن را باز گردانیم....

(یَوْمَ تَمُورُ السَّماءُ مَوْراً وَ تَسِیرُ الْجِبالُ سَیْراً) . (طور/ 9-10)

روزی که آسمان سخت بجنبد و کوه ها با شتاب روان گردند.

شکافتن ماه

(اقْتَرَبَتِ السّاعَةُ وَ انْشَقَّ الْقَمَرُ) (قمر/ 1).

رستاخیز نزدیک شد و ماه بشکافت.

آیات دیگر

ابراهیم/ 48، کهف/ 47، طه/ 105-108، فرقان/ 25، یس/ 49-50، دخان/ 10، واقعه/ 4-5-6، الرحمن/ 37، الحاقه/ 13-17، قیامه/ 7-10، ابتدای سوره های انفطار، تکویر، انشقاق، زلزال.

ص:53

روزی که همه چیز آشکار می شود

(یَوْمَ هُمْ بارِزُونَ لا یَخْفی عَلَی اللّهِ مِنْهُمْ شَیْ ءٌ لِمَنِ الْمُلْکُ الْیَوْمَ لِلّهِ الْواحِدِ الْقَهّارِ اَلْیَوْمَ تُجْزی کُلُّ نَفْسٍ بِما کَسَبَتْ لا ظُلْمَ الْیَوْمَ إِنَّ اللّهَ سَرِیعُ الْحِسابِ) . (غافر/ 16 و 17)

روزی که نمایان شوند و هیچ چیز از آنان بر خدا پوشیده نباشد، (و ندا آید که) امروز پادشاهی که راست؟ برای خدای راست، آن یگانه بر همه چیره است، امروز هر کسی بدانچه کرده است پاداش داده شود، امروز هیچ ستمی نیست، همانا خدا زود حساب است.

روزی که مؤمنان با نور خود حرکت می کنند

(یَوْمَ تَرَی الْمُؤْمِنِینَ وَ الْمُؤْمِناتِ یَسْعی نُورُهُمْ بَیْنَ أَیْدِیهِمْ وَ بِأَیْمانِهِمْ...) . (حدید/ 12)

در روزی که مردان و زنان مؤمن را ببینی که نورشان در پیش ایشان و از راست ایشان شتابان می رود - می درخشد تا به آسانی بگذرند -.

روز پشیمانی ظالمان

(وَ یَوْمَ یَعَضُّ الظّالِمُ عَلی یَدَیْهِ یَقُولُ یا لَیْتَنِی اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِیلاً یا وَیْلَتی لَیْتَنِی لَمْ أَتَّخِذْ فُلاناً خَلِیلاً) . (فرقان / 27 و 28)

و روزی که (آن کافر) ستمکار دو دست خویش به دندان گزد (و) گوید: ای کاش با پیامبر راهی فرا می گرفتم علیه السلام وای بر من، کاش فلان را به دوستی نمی گرفتم.

روز وحشت و هراس

(یَوْمَ یَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِیهِ وَ أُمِّهِ وَ أَبِیهِ وَ صاحِبَتِهِ وَ بَنِیهِ لِکُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ یَوْمَئِذٍ شَأْنٌ یُغْنِیهِ وُجُوهٌ یَوْمَئِذٍ مُسْفِرَهٌ...) . (عبس/ 34-38)

روزی که آدمی از برادر خود می گریزد، و از مادر و پدر خویش، و از همسر و

فرزندانش، هر مردی از آنان را در آن روز کاری است که بدان می پردازد - کسی به دیگر نپردازد - رویهایی در آن روز تابان و درخشان است...

روز تفکیک خوبان از بدان

(یَوْمَ تَبْیَضُّ وُجُوهٌ وَ تَسْوَدُّ وُجُوهٌ...) (آل عمران/ 106).

در روزی که رویهایی سپید گردد و رویهایی سیاه....

ص:55

قاضی و حاکم خداوند است

(اللّهُ یَحْکُمُ بَیْنَکُمْ یَوْمَ الْقِیامَهِ فِیما کُنْتُمْ فِیهِ تَخْتَلِفُونَ) . (حج/ 69)

خدای در روز رستاخیز میان شما در آنچه اختلاف می کردید داوری خواهد کرد.

شاهدان

خداوند:(... فَإِلَیْنا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللّهُ شَهِیدٌ عَلی ما یَفْعَلُونَ) . (یونس/ 46)

به هر حال بازگشتشان به سوی ماست وانگهی خدا برآنچه می کنند گواه است.

پیامبران:(فَکَیْفَ إِذا جِئْنا مِنْ کُلِّ أُمَّهٍ بِشَهِیدٍ وَ جِئْنا بِکَ عَلی هؤُلاءِ شَهِیداً) . (نساء/ 41)

پس چگونه خواهد بود آنگاه که از هر امتی گواهی بیاریم و تو را بر اینان گواه آریم.

ملائکه:(وَ جاءَتْ کُلُّ نَفْسٍ مَعَها سائِقٌ وَ شَهِیدٌ) (ق/ 21).

و هر کسی می آید در حالی که با او (فرشته) راننده ای و (فرشته) گواهی دهنده ای هست.

اعضای بدن:(یَوْمَ تَشْهَدُ عَلَیْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَ أَیْدِیهِمْ وَ أَرْجُلُهُمْ بِما کانُوا یَعْمَلُونَ) .

(نور/ 24)

روزی که زبان ها و دستها و پاهای آنان به آنچه می کردند بر (زیان) آنها گواهی دهند.

زمین:(یَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبارَها...) . (زلزال/ 4)

در آن روز زمین خبرهایش را باز گوید....

پرسش ها

از همه اعمال پرسیده می شود: (فَوَ رَبِّکَ لَنَسْئَلَنَّهُمْ أَجْمَعِینَ عَمّا کانُوا یَعْمَلُونَ) .

(حجر/ 92-93)

به پروردگارت سوگند که همگیشان را بازخواست می کنیم، از آنچه می کردند.

ص:56

از همه افراد پرسیده می شود:(فَلَنَسْئَلَنَّ الَّذِینَ أُرْسِلَ إِلَیْهِمْ وَ لَنَسْئَلَنَّ الْمُرْسَلِینَ) .

(اعراف/ 6)

پس هر آینه کسانی را که به سویشان (پیامبر) فرستاده شد پرسش خواهیم کرد - از اجابت پیامبران - و از فرستادگان نیز خواهیم پرسید - از رسانیدن پیام -.

ص:57

میزان دقیق و عادلانه است

(وَ نَضَعُ الْمَوازِینَ الْقِسْطَ لِیَوْمِ الْقِیامَهِ فَلا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَیْئاً وَ إِنْ کانَ مِثْقالَ حَبَّهٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَیْنا بِها وَ کَفی بِنا حاسِبِینَ) . (انبیاء/ 47)

و ما ترازوهای دادگری را در روز رستاخیز می نهیم - برای حسابرسی و سنجش اعمال نیک و بد - پس به کسی هیچ ستمی نمی رود، و اگر (کردارشان) همسنگ دانه خردلی باشد آن را بیاوریم، و ما حسابگرانی بسنده ایم.

(وَ الْوَزْنُ یَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوازِینُهُ فَأُولئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَ مَنْ خَفَّتْ مَوازِینُهُ فَأُولئِکَ الَّذِینَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ...) . (اعراف/ 8 و 9)

و سنجش کردارها در آن روز - رستاخیز - حق است، پس هر که کردارهای سنجیده او گران و سنگین باشد، ایشانند رستگاران. و هر که کردارهای سنجیده او سبک باشد، آنانند که به خویشتن زیان زدند....

ص:58

بهشتیان

اهل ایمان و عمل صالح:(وَ الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصّالِحاتِ أُولئِکَ أَصْحابُ الْجَنَّهِ هُمْ فِیها خالِدُونَ) . (بقره/ 82)

و کسانی که ایمان آوردند و کارهای نیک و شایسته کنند، آنان بهشتیانند و در آن جاودانند.

پرهیزگاران:(تِلْکَ الْجَنَّهُ الَّتِی نُورِثُ مِنْ عِبادِنا مَنْ کانَ تَقِیًّا) . (مریم / 63)

این بهشتی است که به هر کس از بندگانمان که پرهیزگار باشد به میراث می دهیم.

نیکوکاران:(فَأَثابَهُمُ اللّهُ بِما قالُوا جَنّاتٍ تَجْرِی مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهارُ خالِدِینَ فِیها وَ ذلِکَ جَزاءُ الْمُحْسِنِینَ) . (مائده/ 85)

پس خداوند آنان را بدانچه گفتند بهشت هایی پاداش داد که از زیر (کوشک ها و درختان) آنها جویها روان است، جاودانه در آنند و این است پاداش نیکوکاران.

اهل جهاد و شهادت:(إِنَّ اللّهَ اشْتَری مِنَ الْمُؤْمِنِینَ أَنْفُسَهُمْ وَ أَمْوالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّهَ...) . (توبه/ 111)

خدای از مؤمنان جان ها و مال هاشان را بخرید به بهای آن که بهشت برای آنان باشد....

مخالفان هوی و هوس: (وَ أَمّا مَنْ خافَ مَقامَ رَبِّهِ وَ نَهَی النَّفْسَ عَنِ الْهَوی فَإِنَّ الْجَنَّهَ هِیَ الْمَأْوی) . (نازعات/ 40 و 41)

و اما هرکس که از مقام پروردگار خود - یا از ایستادن در پیشگاه پروردگارش - ترسید و خویشتن را از آرزو و کام دل بازداشت، پس همانا بهشت جایگاه اوست.

شکیبایان در شدائد: (وَ جَزاهُمْ بِما صَبَرُوا جَنَّهً وَ حَرِیراً) (انسان/ 12).

و ایشان را به سبب آن که شکیبایی کردند بهشت و پرنیان پاداش دهد.

ص:59

بهشت

(مَثَلُ الْجَنَّهِ الَّتِی وُعِدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِی مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهارُ أُکُلُها دائِمٌ وَ ظِلُّها...) (رعد/ 35)

داستان آن بهشتی که به پرهیزگاران وعده داده شده چنان است که از زیر آن جوی ها روان است، میوه ها و سایه اش همیشگی است.

(مَثَلُ الْجَنَّهِ الَّتِی وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِیها أَنْهارٌ مِنْ ماءٍ غَیْرِ آسِنٍ وَ أَنْهارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ یَتَغَیَّرْ طَعْمُهُ وَ أَنْهارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّهٍ لِلشَّارِبِینَ وَ أَنْهارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّی وَ لَهُمْ فِیها مِنْ کُلِّ الثَّمَراتِ وَ مَغْفِرَهٌ مِنْ رَبِّهِمْ...) . (محمّد/ 15)

وصف آن بهشتی که پرهیزگاران را وعده داده اند این است که در آن جوی هایی است از آبی دگرگون نشدنی - نگندد و بوی و مزه آن بر نگردد - و جوی هایی از شیری که مزه اش بر نگردد و جوی هایی از باده ای که لذت بخش آشامندگان است و جوی هایی از عسل ناب، و ایشان را در (بهشت) از هر گونه میوه ای باشد و نیز آمرزش پروردگارشان...

(وَ سارِعُوا إِلی مَغْفِرَهٍ مِنْ رَبِّکُمْ وَ جَنَّهٍ عَرْضُهَا السَّماواتُ وَ الْأَرْضُ...) . (آل عمران/ 133)

و بشتابید به سوی آمرزشی از پروردگارتان و بهشتی که فراخنای آن آسمان ها و زمین است....

آیات دیگر

احقاف/ 13 و 14، فرقان/ 24، عنکبوت/ 58، حاقه/ 22، یس/ 55، حجر/ 45، آل عمران/ 15، قمر/ 54، غاشیه/ 10-16)، توبه/ 21 و 72، رعد 23، نمل/ 31، کهف/ 31، فرقان/ 10، فاطر 33، صافات 43، ص/ 50، دخان 52.

کافران و منافقان

(... إِنَّ اللّهَ جامِعُ الْمُنافِقِینَ وَ الْکافِرِینَ فِی جَهَنَّمَ جَمِیعاً) . (نساء/ 140)

... همانا خدا فراهم آرنده همه منافقان و کافران در دوزخ است.

نافرمانان از دستورهای خدا و رسول

(... وَ مَنْ یَعْصِ اللّهَ وَ رَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نارَ جَهَنَّمَ خالِدِینَ فِیها أَبَداً) (جن/ 23).

... و آنان که خدا و پیامبرانش را نافرمانی کنند! ایشان راست در آتش دوزخ که برای همیشه در آن جاویدان باشند.

کسانی که عقل و چشم و گوش خود را درست به کار نگرفتند

(وَ لَقَدْ ذَرَأْنا لِجَهَنَّمَ کَثِیراً مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لا یَفْقَهُونَ بِها وَ لَهُمْ أَعْیُنٌ لا یُبْصِرُونَ بِها وَ لَهُمْ آذانٌ لا یَسْمَعُونَ بِها أُولئِکَ کَالْأَنْعامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولئِکَ هُمُ الْغافِلُونَ) . (اعراف/ 179).

و هر آینه بسیاری از پریان و آدمیان را برای دوزخ بیافریدیم - سرانجامشان به دوزخ می رسد - (زیرا) دل هایی دارند که با آن (حق را) نمی بینند و گوش هایی دارند که به آن (حق را) نمی شنوند اینان بسان چارپایانند بلکه گمراه ترند، همینانند غافلان.

جهنّم

(وَ إِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِینَ لَها سَبْعَةُ أَبْوابٍ لِکُلِّ بابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ) . (حجر/ 43-44)

و همانا دوزخ وعده گاه همه آنهاست، آن را هفت در است که هر دری را بخشی جداگانه از آنان (گمراهان) است.

ص:61

(... إِنّا أَعْتَدْنا لِلظّالِمِينَ ناراً أَحاطَ بِهِمْ سُرادِقُها وَ إِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغاثُوا بِماءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِی الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرابُ وَ ساءَتْ مُرْتَفَقاً) . (کهف/ 29)

... همانا برای ستمکاران آتشی آماده کرده ایم که سراپرده هایش آنها را فرا گیرد، و اگر فریادرسی خواهند آنان را به آبی چون فلز گداخته فریاد رسند که چهره ها را بریان کند، بد آشامیدنی و بد آسایشگاهی است.

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَکُمْ وَ أَهْلِیکُمْ ناراً وَقُودُهَا النّاسُ وَ الْحِجارَهُ عَلَیْها مَلائِکَهٌ غِلاظٌ شِدادٌ لا یَعْصُونَ اللّهَ ما أَمَرَهُمْ وَ یَفْعَلُونَ ما یُؤْمَرُونَ) . (تحریم/ 6)

ای کسانی که ایمان آورده اید، خود و خانواده خود را از آتشی که هیمه آن مردم و سنگ - کافران و بت ها - باشند نگاه دارید که بر آن فرشتگانی درشت خو و سختگیر نگهبانند که خدای را در آنچه به آنان فرماید نافرمانی نکنند و هر چه فرمایندشان همان کنند.

(إِذا رَأَتْهُمْ مِنْ مَکانٍ بَعِیدٍ سَمِعُوا لَها تَغَیُّظاً وَ زَفِیراً) . (فرقان/ 12)

که چون از جایگاه دور آنان را بیند آوای خشم و خروش آن را بشنوند.

آیات دیگر

حج/ 22 و 57، آل عمران/ 192، مائده/ 37، دخان/ 43-46، صافات/ 62-66، حاقه/ 35-37، غاشیه/ 4-7، نبأ/ 21-25، ابراهیم/ 15-17.

بخش دوم: احکام و اخلاق

اشاره

ص:63

فلسفه نماز

(... وَ أَقِمِ الصَّلاةَ لِذِكْرِی) . (طه / 14)

... و نماز را برای یاد کردِ من بر پا دار.

اهمیت نماز

(الَّذِینَ إِنْ مَكَّنّاهُمْ فِی الْأَرْضِ أَقامُوا الصَّلاةَ وَ...) . (حج / 41)

همان كسانی كه اگر ایشان را در زمین جایگاه و قدرت دهیم نماز را بر پا دارند....

وجوب نماز

(... إِنَّ الصَّلاةَ كانَتْ عَلَی الْمُؤْمِنِینَ كِتاباً مَوْقُوتاً) . (نساء / 103)

... نماز را (تمام) بر پا دارید كه نماز بر مؤمنان نوشته ای است مقرر و به هنگام.

فواید و آثار نماز

(وَ اسْتَعِینُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلاهِ...) (بقره / 45)

و از شكیبایی و نماز یاری خواهید....

(... إِنَّ الصَّلاةَ تَنْهی عَنِ الْفَحْشاءِ وَ الْمُنْكَرِ...) . (عنكبوت / 45)

... همانا نماز انسان را از زشتكاری و اعمال ناشایست باز می دارد....

آثار بی توجّهی به نماز

(فَوَیْلٌ لِلْمُصَلِّینَ اَلَّذِینَ هُمْ عَنْ صَلاتِهِمْ ساهُونَ) . (ماعون / 4)

پس وای بر نمازگزاران، آنان كه در نمازشان سهل انگاری می كنند.

(ما سَلَکَکُمْ فِی سَقَرَ قالَوا لَمْ نَکُ مِنَ الْمُصَلِّینَ) (مدثر / 42 و 43)

چه چیز شما را به دوزخ در آورد؟ گویند: ما از نماز گزاران نبودیم.

ص:65

نماز جمعه

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذا نُودِىَ لِلصَّلاهِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَهِ فَاسْعَوْا إِلى ذِكْرِ اللّهِ...)
.

(جمعه / 9)

ای كسانی كه ايمان آورده ايد، چون برای نماز روز آدينه آواز دهند، به ذكر خدا - يعنی نماز جمعه - بشتابيد....

آيات ديگر

مؤمنون / 1-2، مريم / 31 و 55 و 59، نور / 41، معارج / 22-35، اعراف / 170، ابراهيم / 40، طه / 132، لقمان / 17، ابراهيم / 37.

ص:66

وجوب روزه در دین اسلام و ادیان گذشته

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيامُ كَما كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) . (بقره / 183)

ای کسانی که ایمان آورده اید، بر شما روزه نوشته شد چنان که بر آنان که پیش از شما بودند نوشته شد، باشد که پرهیزگار شوید.

کیفیت و شرایط روزه

(أَيّاماً مَعْدُوداتٍ فَمَنْ كانَ مِنْكُمْ مَرِيضاً أَوْ عَلى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيّامٍ أُخَرَ وَ عَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعامُ مِسْكِينٍ....) (بقره / 184)

روزهایی چند، شمرده را (باید روزه بدارید)، پس هر که از شما بیمار یا در سفر باشد، به شمار آن از روزهای دیگر روزه بدارد، و بر کسانی که روزه برای آنها طاقت فرساست لازم است کفاره بدهند که آن طعام دادن درویش درمانده است....

(شَهْرُ رَمَضانَ الَّذِی أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدىً لِلنّاسِ وَ بَيِّناتٍ مِنَ الْهُدى وَ الْفُرْقانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ...) . (بقره / 185)

ماه رمضان، که در آن قرآن فرو فرستاده شد، که راهنمایی برای مردم و نشانه های روشنی از رهنمونی (به راه راست) و جدا کننده حق از باطل است، پس هر کس از شما این ماه را دریابد باید آن را روزه بدارد....

جواز عمل زناشویی در شب های ماه رمضان

(أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيامِ الرَّفَثُ إِلى نِسائِكُمْ...) . (بقره / 187)

در شب روزه آمیزش با زنانتان برای شما حلال می باشد....

روزه به جهت کفاره

بقره/ 196، نساء/ 92، مائده/ 89، مائده/ 95، مجادله/ 4.

روزه سخن

(... إِنِّی نَذَرْتُ لِلرَّحْمنِ صَوْماً فَلَنْ أُکَلِّمَ الْیَوْمَ إِنْسِیًّا) . (مریم / 26)

... من برای خدای رحمان روزه ای نذر کرده ام - روزه سکوت - و امروز با هیچ آدمی سخن نخواهم گفت.

ص:68

حجّ

هر کس استطاعت دارد باید به حج رود

(... وَ لِلّهِ عَلَی النّاسِ حِجُّ الْبَیْتِ مَنِ اسْتَطاعَ إِلَیْهِ سَبِیلاً...) . (آل عمران / 97)

... و برای خدا بر مردم است زیارت آن خانه کنند، هر که تواند راهی به آن بیابد....

فلسفه حجّ

(وَ أَذِّنْ فِی النّاسِ بِالْحَجِّ یَأْتُوکَ رِجالاً وَ عَلی کُلِّ ضامِرٍ یَأْتِینَ مِنْ کُلِّ فَجٍّ عَمِیقٍ لِیَشْهَدُوا مَنافِعَ لَهُمْ وَ یَذْکُرُوا اسْمَ اللّهِ فِی أَیّامٍ مَعْلُوماتٍ...) (حج / 27 و 28)

و در میان مردمان به حج آواز ده تا پیاده و سوار بر شتران باریک میان سبک رو از راه های دور سوی تو آیند، تا نزد سودهایی که ایشان راست حاضر آیند و خدای را در روزهایی دانسته - ایام نحر و تشریق یا دهه اول ذوالحجه -... یاد کنند....

(الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُوماتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِیهِنَّ الْحَجَّ فَلا رَفَثَ وَ لا فُسُوقَ وَ لا جِدالَ فِی الْحَجِّ...) . (بقره / 197)

حج در ماه هایی دانسته - شوال، ذوالقعده و ذوالحجه - است، پس هر که در آن ماه ها فریضه حج می گذارد (بدان که) در حج آمیزش (با همسران) و نافرمانی خدا - به گفتن دروغ و دشنام و مانند اینها - و ستیزه نیست....

(إِنَّ الصَّفا وَ الْمَرْوَهَ مِنْ شَعائِرِ اللّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَیْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلا جُناحَ عَلَیْهِ أَنْ یَطَّوَّفَ بِهِما...) . (بقره 158)

صفا و مروه از نشانه های (مراسم طاعت و عبادت) خداست. پس هر که حج - آهنگ - خانه کند یا عمره - زیارت گذارد بر او ناروا و گناه نیست که به گرد آن دو بگردد....

آیات دیگر

بقره/ 196 و 198 و 199 و 200 و 203، مائده/ 95، حج/ 25 و 32 و 37.

ص:69

امر به جهاد

(وَ قاتِلُوا فِی سَبِیلِ اللّهِ الَّذِینَ یُقاتِلُونَکُمْ وَ لا تَعْتَدُوا إِنَّ اللّهَ لا یُحِبُّ الْمُعْتَدِینَ) .

(بقره/ 190)

و در راه خدا با کسانی که با شما کار زار کنند کارزار کنید و از حد مگذرید که خدا از حد گذرندگان را دوست ندارد.

(وَ اقْتُلُوهُمْ حَیْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَ أَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَیْثُ أَخْرَجُوکُمْ وَ الْفِتْنَهُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ...) . (بقره / 191)

آنان - مشرکان و کافران حربی - را هر جا که یابید بکشید و از همان جا که بیرونتان کردند - مکه - بیرونشان کنید و فتنه (ای که آنها کردند) - کفر و شرک و شکنجه و بیرون راندن مؤمنان - از کشتار (ی که شما کنید) بدتر است....

(وَ قاتِلُوهُمْ حَتّی لا تَکُونَ فِتْنَهٌ وَ یَکُونَ الدِّینُ لِلّهِ...) . (بقره / 193)

با آنان کارزار کنید تا آشوبی نماند و دین از آن خدا می باشد....

پاداش مجاهدان

(فَلْیُقاتِلْ فِی سَبِیلِ اللّهِ الَّذِینَ یَشْرُونَ الْحَیاهَ الدُّنْیا بِالْآخِرَهِ وَ مَنْ یُقاتِلْ فِی سَبِیلِ اللّهِ فَیُقْتَلْ أَوْ یَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِیهِ أَجْراً عَظِیماً) . (نساء / 74)

پس کسانی باید در راه خدا کارزار کنند که زندگی این جهان را به آن جهان می فروشند، و هر که در راه خدا کارزار کند پس کشته شود یا پیروز نگردد به او مزدی بزرگ خواهیم داد.

شهیدان زنده اند

(وَ لا تَقُولُوا لِمَنْ یُقْتَلُ فِی سَبِیلِ اللّهِ أَمْواتٌ بَلْ أَحْیاءٌ وَ لکِنْ لا تَشْعُرُونَ) . (بقره/ 154)

و آنان را که در راه خدا کشته می شوند مردگان مگویید بلکه زندگانند مانند شما ولی شما در نمی یابید.

آیات دیگر

آل عمران/ 142 و 146 و 147 و 156 و 157 و 158 و 167 و 173، نساء/ 75-77، انفال/ 60، محمّد 4/9، توبه/ 5 و 16 و 36.

وجوب خمس و موارد مصرف آن

(وَ اعْلَمُوا أَنَّما غَنِمْتُمْ مِنْ شَیْ ءٍ فَأَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِی الْقُرْبی وَ الْیَتامی وَ الْمَساکِینِ وَ ابْنِ السَّبِیلِ...) . (انفال / 41)

و بدانید که هر چه به چنگ آرید، پس پنج یک آن برای خدای و پیامبر و خویشان (پیامبر) و یتیمان و تهیدستان و در راه ماندگان (از خاندان پیامبر) است...

وجوب زکات و اهمّیت آن

(الَّذِینَ إِنْ مَکَّنّاهُمْ فِی الْأَرْضِ أَقامُوا الصَّلاةَ وَ آتَوُا الزَّکاةَ وَ أَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَوْا عَنِ الْمُنْکَرِ وَ لِلّٰهِ عاقِبَةُ الْأُمُورِ) . (حج / 41)

همان کسان که اگر ایشان را در زمین جایگاه و قدرت دهیم نماز را بر پا دارند و زکات دهند و به کار نیک و پسندیده فرمان دهند و از کار زشت ناپسند باز دارند، و خدای راست فرجام کارها.

(... کُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذا أَثْمَرَ وَ آتُوا حَقَّهُ یَوْمَ حَصادِهِ...) . (انعام / 141)

... از میوه ی آن چون میوه دهد بخورید و حق آن را روز چیدن و دروکردنش بدهید....

نتیجه و فایده ی زکات دادن

(قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ اَلَّذِینَ هُمْ فِی صَلاتِهِمْ خاشِعُونَ وَ الَّذِینَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ وَ الَّذِینَ هُمْ لِلزَّکاةِ فاعِلُونَ) . (مؤمنون / 1 و 4)

براستی که مؤمنان رستگار شدند، آنان که در نمازشان ترسان و فروتن اند، و آنان که از بیهوده رویگردانند، و آنان که زکات (مال خویش) را دهنده اند.

(خُذْ مِنْ أَمْوالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَ تُزَکِّیهِمْ بِها وَ صَلِّ عَلَیْهِمْ...) . (توبه / 103)

از مال های آنان صدقه ای - زکات - بگیر که بدان وسیله پاکشان سازی و آنان را برکت و

ص:72

فزونی می بخشی - اموال یا حسناتشان را نشو و نما می دهی - و ایشان را دعا کن....

زکات در شرایع گذشته

(وَ إِذْ أَخَذْنا مِيثاقَ بَنِي إِسْرائِيلَ لا تَعْبُدُونَ إِلاَّ اللّهَ وَ بِالْوالِدَيْنِ إِحْساناً وَ ذِی الْقُرْبی وَ الْيَتامی وَ الْمَساكِينِ وَ قُولُوا لِلنّاسِ حُسْناً وَ أَقِيمُوا الصَّلاةَ وَ آتُوا الزَّكاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلاّ قَلِيلاً مِنْكُمْ وَ أَنْتُمْ مُعْرِضُونَ) . (بقره / 83)

و (به یاد آرید) آنگاه که از فرزندان اسرائیل پیمان گرفتیم که جز خدای را نپرستید و به پدر و مادر و خویشان و یتیمان و تهیدستان نیکی کنید و به مردم سخن خوش و نیک بگویید و نماز را بر پا دارید و زکات بدهید. سپس جز اندکی از شما پشت کردید در حالی که (از حق) رویگردان بودید.

آیات دیگر

مائده/ 12، مریم/ 31، مریم/ 55.

ص:73

نذر

(وَ ما أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَهٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللّهَ يَعْلَمُهُ...) (بقره / 270)

و انفاق يا نذرى كه كرده ايد همانا خدا آن را مى داند....

(يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَ يَخافُونَ يَوْماً كانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيراً) . (انسان / 7)

به نذر (خود) وفا مى كنند و از روزى كه بدى و سختى آن فراگير است مى ترسند.

اهميّت وفاى به عهد

(وَ الَّذِينَ هُمْ لِأَماناتِهِمْ وَ عَهْدِهِمْ راعُونَ) . (مؤمنون / 8)

و آنان كه امانت ها و پيمان خويش را نگهدارنده اند.

(... وَ أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كانَ مَسْؤُلاً) . (اسراء / 34)

... و به پيمان خويش وفا كنيد، كه از پيمان پرسيده خواهد شد.

(بَلى مَنْ أَوْفى بِعَهْدِهِ وَ اتَّقى فَإِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ). (آل عمران / 76)

آرى هركه به پيمان خود وفا نمايد و پرهيزگارى كند، خدا پرهيزگاران را دوست دارد.

جواز و موارد قسم

(... فَيُقْسِمانِ بِاللّهِ إِنِ ارْتَبْتُمْ لا نَشْتَرِى بِهِ ثَمَناً...) . (مائده / 106)

... پس آن دو (شاهد) سوگند ياد كنند كه، ما حاضر نيستيم حق را به چيزى بفروشيم...

(... فَيُقْسِمانِ بِاللّهِ لَشَهادَتُنا أَحَقُّ مِنْ شَهادَتِهِما...) . (مائده / 107)

... و به خدا سوگند خورند كه گواهى ما درست تر است از گواهى آنها....

آیات دیگر

حج/ 29، آل عمران/ 35، مریم/ 26، بقره/ 177، توبه/ 75.

ص:74

کفّاره کشتن شکار در حال احرام

(یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَ أَنْتُمْ حُرُمٌ وَ مَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّداً فَجَزاءٌ مِثْلُ ما قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَدْياً بالِغَ الْكَعْبَهِ أَوْ كَفّارَهٌ طَعامُ مَساكِينَ أَوْ عَدْلُ ذلِکَ صِياماً لِيَذُوقَ وَبالَ أَمْرِهِ...) . (مائده / 95)

ای کسانی که ایمان آورده اید، در حالی که احرام بسته اید شکار مکشید، و هر که از شما آن را به عمد بکشد کیفری - قربانی کردن - باید مانند - برابر - آن چه کشته از جنس چهارپایان - شتر و گاو و گوسفند - به گواهی و حکم دو مرد عادل از شما - که حکم به برابری کنند -، قربانیی که به حرم برسد - در حرم ذبح شود - یا کفاره ای که غذا دادن مستمندان است یا برابر آن روزه داشتن، تا کیفر کار خود بچشد...

کفاره روزه

(... وَ عَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَهٌ طَعامُ مِسْكِينٍ...) (بقره / 184)

... و بر کسانی که روزه برای آنها توانفرسا باشد باز خریدی است که آن طعام دادن درویش درمانده است....

کفاره ظهار

(وَ الَّذِينَ يُظاهِرُونَ مِنْ نِسائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِما قالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَهٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسّا ذلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَ اللّهُ بِما تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيامُ شَهْرَيْنِ مُتَتابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسّا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعامُ سِتِّينَ مِسْكِيناً...) . (مجادله / 3 و 4)

و کسانی که زنان خویش را ظهار می کنند و سپس از آنچه گفته اند بر می گردند - تا آن بشکنند و به همسر خود باز گردند - پیش از آن که به هم رسند آزاد کردن برده ای باید. این است که بدان پند داده می شوید، و خدای بدانچه می کنید آگاه است. و هر که

(برده) نیابد - یا نتواند -، پس روزه داشتن دو ماه پیاپی باید، پیش از آن که به هم رسند (قبل از آمیزش) و هر که نتواند، پس طعام دادن شصت مستمند بیابد....

کفاره قسم

(لا یُؤاخِذُکُمُ اللّهُ بِاللَّغْوِ فِی أَیْمانِکُمْ وَ لکِنْ یُؤاخِذُکُمْ بِما عَقَّدْتُمُ الْأَیْمانَ فَکَفّارَتُهُ إِطْعامُ عَشَرَهِ مَساکِینَ مِنْ أَوْسَطِ ما تُطْعِمُونَ أَهْلِیکُمْ...) . (مائده / 89)

خداوند شما را به سوگندهای بی قصد و بیهوده تان بازخواست نمی کند و لیکن شما را به سبب (شکستن) سوگندهایی که با قصد و نیت یاد کرده اید بازخواست می کند. پس کفاره آن غذا دادن ده مستمند است از میانه - نه عالی و نه پست - آنچه به خانواده می خورانید.

آیه دیگر

بقره / 196.

نفقه و انفاق به خانواده و نزدیکان

(... وَ لا تَقْتُلُوا أَوْلادَکُمْ مِنْ إِمْلاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُکُمْ وَ إِیّاهُمْ...) . (انعام / 151)

... و فرزندان خود را از بیم درویشی و تنگدستی مکشید، ما شما و آنان را روزی می دهیم....

(إِنَّ اللّهَ یَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسانِ وَ إِیتاءِ ذِی الْقُرْبی...) . (نحل / 90)

همانا خدای به داد و نیکوکاری و دادن (حق) خویشاوند - صله رحم و نیکی کردن به خویشان - فرمان می دهد...

(یَسْئَلُونَکَ ما ذا یُنْفِقُونَ قُلْ ما أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَیْرٍ فَلِلْوالِدَیْنِ وَ الْأَقْرَبِینَ..) . (بقره / 215)

از تو می پرسند چه چیز انفاق کنند؟ بگو: آنچه از مال انفاق می کنید برای پدر مادر و خویشان...

پدر مسؤول خانواده ومسئول حفظ آنان از انحرافات است

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَکُمْ وَ أَهْلِیکُمْ ناراً وَقُودُهَا النّاسُ وَ الْحِجارَهُ...) .

(تحریم/ 6)

ای کسانی که ایمان آورده اید، خود و خانواده خود را از آتشی که هیمه آن مردم و سنگ ها است نگه دارید;...

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْواجِکُمْ وَ أَوْلادِکُمْ عَدُوًّا لَکُمْ فَاحْذَرُوهُمْ...) . (تغابن/ 14)

ای کسانی که ایمان آورده اید، همانا برخی از همسران و فرزندانتان دشمن شمایند، پس از آنها حذر کنید...

خانواده صالح همه با هم در بهشت اند

(جَنّاتُ عَدْنٍ یَدْخُلُونَها وَ مَنْ صَلَحَ مِنْ آبائِهِمْ وَ أَزْواجِهِمْ وَ ذُرِّیّاتِهِمْ...) . (رعد / 23)

بهشت هایی پاینده که به آنها در آیند و نیز هر یک از پدران و همسران و فرزندان شایسته و نیکوکار آنها...

(وَ الَّذِینَ آمَنُوا وَ اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّیَّتُهُمْ بِإِیمانٍ أَلْحَقْنا بِهِمْ ذُرِّیَّتَهُمْ...) . (طور / 21)

و کسانی که ایمان آوردند و فرزندانشان در ایمان از آنان پیروی کردند، فرزندانشان را (در بهشت) بدیشان بپیوندیم....

ص:78

نهی از ربا

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لا تَأْکُلُوا الرِّبَوا أَضْعافاً مُضاعَفَهً...) (آل عمران / 130)

ای کسانی که ایمان آورده اید، ربا که افزودنی ها بر افزوده هاست - سودهایی است چند برابر - مخورید....

(... وَ أَخْذِهِمُ الرِّبَوا وَ قَدْ نُهُوا عَنْهُ...) . (نساء / 161)

و به سبب ربا گرفتن آنان و حال آنکه از آن باز داشته شده بودند....

رشد واقعی مال در ربا نیست

(وَ ما آتَیْتُمْ مِنْ رِباً لِیَرْبُوَا فِی أَمْوالِ النّاسِ فَلا یَرْبُوا عِنْدَ اللّهِ...) (روم / 39)

و آنچه از ربا می دهید تا (برای شما) در مال های مردم بیفزاید پس (بدانید که) نزد خدا افزون نمی شود...

(یَمْحَقُ اللّهُ الرِّبا وَ یُرْبِی الصَّدَقاتِ...) . (بقره / 276)

خداوند ربا را می کاهد و نابود می گرداند و صدقه ها را فزونی می بخشد...

آثار و تبعات ربا

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اتَّقُوا اللّهَ وَ ذَرُوا ما بَقِیَ مِنَ الرِّبا إِنْ کُنْتُمْ مُؤْمِنِینَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللّهِ وَ رَسُولِهِ...) . (بقره / 278 و 279)

ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا بترسید و اگر ایمان دارید هر چه از ربا (بر مردم) مانده است رها کنید، و اگر (رها) نکنید پس بدانید که از سوی خدا و پیامبر او در جنگید....

(الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبا لا يَقُومُونَ إِلاّ كَما يَقُومُ الَّذِی يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطانُ مِنَ الْمَسِّ...) .

(بقره / 275)

آنها که ربا می خورند، (در قیامت) بر نخیزند مگر مانند برخاستن کسی که شیطان او را به سبب آسیب رساندن آشفته و دیوانه گرداند - تعادل روحی و عمل او به هم می خورد -...

تشویق به قرض دادن

(وَ أَقِيمُوا الصَّلاةَ وَ آتُوا الزَّكاةَ وَ أَقْرِضُوا اللّهَ قَرْضاً حَسَناً وَ ما تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّهِ هُوَ خَيْراً وَ أَعْظَمَ أَجْراً) . (مزمل / 20)

و نماز را بر پا دارید و زکات بدهید و خدای را وام دهید وامی نیکو - در راه خدا انفاق کنید - و هر کار نیکی که برای خویشتن پیش فرستید آن را نزد خدای بازیابید - به پاداش آن می رسید - که آن بهتر و مزدش بزرگتر است.

پاداش مضاعف

(مَنْ ذَا الَّذِی يُقْرِضُ اللّهَ قَرْضاً حَسَناً فَيُضاعِفَهُ لَهُ أَضْعافاً كَثِيرَةً...) . (بقره / 245)

کیست که خدای را وام دهد وامی نیکو (در راه خدا انفاق کند)، تا او را افزون دهد افزودنی های بسیار؟...

(إِنْ تُقْرِضُوا اللّهَ قَرْضاً حَسَناً يُضاعِفْهُ لَكُمْ...) . (تغابن / 17)

اگر خدای را وام دهید وامی نیکو - در راه خدا هزینه کنید - آن را برای شما افزون می کند....

(إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَ الْمُصَّدِّقاتِ وَ أَقْرَضُوا اللّهَ قَرْضاً حَسَناً يُضاعَفُ لَهُمْ...) . (حدید / 18)

همانا مردان و زنان صدقه دهنده و آنان که خدای را وام دادند وامی نیکو، به آنان دو چندان - افزون - باز داده شود....

پاداش های دیگر

(... وَ قالَ اللّهُ إِنِّی مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلاةَ وَ آتَيْتُمُ الزَّكاةَ وَ آمَنْتُمْ بِرُسُلِی وَ عَزَّرْتُمُوهُمْ وَ أَقْرَضْتُمُ اللّهَ قَرْضاً حَسَناً لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئاتِكُمْ وَ لَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنّاتٍ...) .

(مائده / 12)

... و خدای گفت: من با شمایم، اگر نماز را بر پا دارید و زکات بدهید و به فرستادگانم ایمان آورید و ایشان را یاری کنید و به شکوه دارید و خدای را وامی نیکو دهید - به نیازمندان کمک کنید -، هر آینه بدی های شما را از شما بزدایم و شما را به بهشت هایی در آورم که از زیر (درختان) آنها جویی ها روان است....

ص:82

ارث

نساء / 127

نساء / 19

نساء / 176.

طلاق

طلاق / 1

بقره / 231

بقره / 232

بقره / 228 و 229 و 230

بقره / 236 و 237

احزاب / 49

به علت طولانی بودن آیات مربوط به ارث و طلاق و گستردگی فراوان مباحث آن تنها آیات این دو موضوع عنوان شده است تااستاد با توجه به شرایط درس و آمادگی ذهنی طلاب از جهت گذراندن مباحث فقهی مربوط به ارث و طلاق، به بیان برخی آیات بپردازد.

تشويق به نكاح

(وَ أَنْكِحُوا الْأَيامى مِنْكُمْ وَ الصّالِحِينَ مِنْ عِبادِكُمْ وَ إِمائِكُمْ...) . (نور / 32)

و عزب هايتان - مردان بى زن و زنان بى شوهر - را و شايستگان از بندگان و كنيزان خود را به زناشويى دهيد....

كسانى كه امكان ازدواج ندارند عفت و پاكدامنى را حفظ كنند

(وَ لْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لا يَجِدُونَ نِكاحاً حَتّى يُغْنِيَهُمُ اللّهُ مِنْ فَضْلِهِ...) . (نور / 33)

و آنان كه (وسيله) زناشويى نيابند بايد خويشتندارى و پاكدامنى گيرند تا خداوند از بخشش خود بى نيازشان گرداند.

با مشركان ازدواج نكنيد

(وَ لا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكاتِ حَتّى يُؤْمِنَّ... وَ لا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتّى يُؤْمِنُوا...) .

(بقره/ 221)

و زنان مشرك را به همسرى مگيريد تا ايمان آورند،... و به مردان مشرك زن با ايمان مدهيد تا ايمان آورند...

كسانى كه ازدواج با آنها حرام است

(وَ لا تَنْكِحُوا ما نَكَحَ آباؤُكُمْ مِنَ النِّساءِ...) . (نساء / 22)

و با زنى كه پدرانتان به زنى گرفته اند زناشويى مكنيد...

(حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهاتُكُمْ وَ بَناتُكُمْ وَ أَخَواتُكُمْ وَ عَمّاتُكُمْ وَ خالاتُكُمْ وَ بَناتُ الْأَخِ وَ بَناتُ الْأُخْتِ وَ أُمَّهاتُكُمُ اللاّتِى أَرْضَعْنَكُمْ وَ أَخَواتُكُمْ مِنَ الرَّضاعَهِ وَ أُمَّهاتُ نِسائِكُمْ وَ رَبائِبُكُمُ اللاّتِى فِى حُجُورِكُمْ مِنْ نِسائِكُمُ اللاّتِى دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلا جُناحَ عَلَيْكُمْ وَ حَلائِلُ أَبْنائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلابِكُمْ وَ أَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلاّ ما قَدْ

سَلَفَ إِنَّ اللّهَ كانَ غَفُوراً رَحِیماً) . (نساء / 23)

بر شما حرام شده است (ازدواج با) مادرانتان و دخترانتان و خواهرانتان و عمه هایتان و خاله هایتان و دختران برادر و دختران خواهر و آن مادرانتان که شما را شیر داده اند - دایه هاتان - و خواهرانتان از راه شیرخوارگی و مادران زنانتان و دختران زنانتان - از شوهر پیش - که در کنار شما پرورش یافته اند، از آن زنانی که بدیشان در آمده اید، و اگر به آنان در نیامده اید باکی و گناهی بر شما نیست - در ازدواج با دختران آنان -، و زنان آن پسرانتان که از پشت شما باشند، و این که دو خواهر را با هم به زنی گیرید، مگر آنچه پیش از این گذشت - که گناهانش آمرزیده شده ولی باید از یکی جدا شوید -، خداوند آمرزگار و مهربان است.

جواز تعدد زوجات

(... فَانْکِحُوا ما طابَ لَکُمْ مِنَ النِّساءِ مَثْنی وَ ثُلاثَ وَ رُباعَ...) . (نساء / 3)

... پس با زنان پاک (دیگر) ازدواج نمایید، دو یا سه یا چهار همسر...

ص:85

خداوند یکسان پاداش می دهد

(... أَنِّی لا أُضِیعُ عَمَلَ عامِلٍ مِنْکُمْ مِنْ ذَکَرٍ أَوْ أُنْثی...) . (آل عمران / 195)

... که من کار هیچ عمل کننده ای از شما را، از مرد یا زن، تباه نکنم....

(... وَعَدَ اللّهُ الْمُؤْمِنِینَ وَ الْمُؤْمِناتِ جَنّاتٍ تَجْرِی مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهارُ خالِدِینَ فِیها...) .

(توبه / 72)

خداوند به مردان و زنان مؤمن بوستان هایی وعده داده است که از زیر (درختان) آنها جویها روان است، در آنها جاویدانند....

(مَنْ عَمِلَ صالِحاً مِنْ ذَکَرٍ أَوْ أُنْثی وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْیِیَنَّهُ حَیاهً طَیِّبَهً...) . (نحل / 97)

هر کس از مرد و زن که کاری نیک و شایسته کند در حالی که مؤمن باشد هر آینه او را به زندگانی پاک و خوشی زنده بداریم...

حقوق متقابل

(... لِلرِّجالِ نَصِیبٌ مِمَّا اکْتَسَبُوا وَ لِلنِّساءِ نَصِیبٌ مِمَّا اکْتَسَبْنَ...) . (نساء / 32)

... مردان را از آنچه به دست آورده اند بهره ای است، و زنان را نیز از آنچه به دست آورده اند بهره ای است...

(... وَ لَهُنَّ مِثْلُ الَّذِی عَلَیْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ...) . (بقره / 228)

و برای آن زنان (حقوقی) است مانند آنچه (از تکالیف) بر آنهاست به شیوه نیکو و پسندیده...

حق مادر

(وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسانَ بِوالِدَيْهِ إِحْساناً حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهاً وَ وَضَعَتْهُ كُرْهاً...) . (احقاف / 15)

و آدمی را به نیکوکاری با پدر و مادر خویش سفارش کردیم (به ویژه مادر، زیرا

ص:86

که) مادرش او را به دشواری بار برداشت و به دشواری بنهاد...

حق زنان و دختران در جاهلیت

(وَ إِذا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثى ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَ هُوَ كَظِيمٌ) . (نحل / 58)

و چون یکی از آنان را به دختر مژده دهند رویش سیاه گردد از خشم - بر زن خود که چرا دختر زاده است - و خشم خود فرو می خورد.

اکراه و اجبار به عمل زشت نکنید

(... وَ لا تُكْرِهُوا فَتَياتِكُمْ عَلَى الْبِغاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّناً...) . (نور / 33)

... و کنیزان خود را اگر خواهند که پارسا باشند به ستم بر زنا وادار مکنید....

ص:87

گوشت های حرام

(إِنَّما حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَ الدَّمَ وَ لَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَ ما أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللّهِ...) . (بقره 173)

خداوند تنها (گوشتِ) مردار و خون و گوشت خوک و آنچه را که (هنگام کشتن) نام غیر خدا بر آن گفته شود حرام کرده است....

(قُلْ تَعالَوْا أَتْلُ ما حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلاّ تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَ بِالْوالِدَيْنِ إِحْساناً وَ لا تَقْتُلُوا أَوْلادَكُمْ مِنْ إِمْلاقٍ...) .

(... وَ لا تَقْرَبُوا الْفَواحِشَ ما ظَهَرَ مِنْها وَ ما بَطَنَ وَ لا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِى حَرَّمَ اللّهُ إِلاّ بِالْحَقِّ...) .

(وَ لا تَقْرَبُوا مالَ الْيَتِيمِ إِلاّ بِالَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ...) . (انعام / 151 و 152)

بگو: بیایید آنچه را پروردگارتان بر شما حرام کرده بخوانم: این که چیزی را با او شریک مگیرید و به پدر و مادر نیکی کنید و فرزندان خود را از بیم درویشی و تنگدستی مکشید

... و پیرامون کارهای زشت، چه آشکار و چه نهانش، مگردید و کسی را که خدا (کشتن او را) حرام کرده مکشید مگر به حق...

و پیرامون مال یتیم مگردید - مگر به وجهی که نیکوتر است - تا به جوانی و نیروی خود برسد...

صید در حال احرام

(... وَ حُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ ما دُمْتُمْ حُرُماً...) . (مائده / 96)

... و شکار خشکی تا هنگامی که در احرام هستید بر شما حرام شده است...

بیع و خرید و فروش

(... أَحَلَّ اللّهُ الْبَیْعَ...) (بقره / 275)

... خداوند خرید و فروش را حلال کرده است....

حیوانات دریایی

(أُحِلَّ لَکُمْ صَیْدُ الْبَحْرِ وَ طَعامُهُ مَتاعاً لَکُمْ وَ لِلسَّیّارَهِ...) . (مائده / 96)

شکار دریا و خوراک آن برای شما و کاروانیان حلال شده است....

چهارپایان

(... أُحِلَّتْ لَکُمْ بَهِیمَهُ الْأَنْعامِ إِلاّ ما یُتْلی عَلَیْکُمْ...) . (مائده / 1)

... (خوردن گوشت) چهارپایان زبان بسته، جز آنچه بر شما خوانده می شود، برای شما حلال شده است....

غذای اهل کتاب

(الْیَوْمَ أُحِلَّ لَکُمُ الطَّیِّباتُ وَ طَعامُ الَّذِینَ أُوتُوا الْکِتابَ حِلٌّ لَکُمْ وَ طَعامُکُمْ حِلٌّ لَهُمْ...) . (مائده / 5)

امروز چیزهای - خوردنی های - پاکیزه برای شما حلال شد و طعام کسانی که به آنان کتاب داده شده - غیر از گوشت کشتارهای آنها - برای شما حلال است و طعام شما برای آنها حلال است...

شکار توسط حیوانات شکاری

(... قُلْ أُحِلَّ لَکُمُ الطَّیِّباتُ وَ ما عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوارِحِ مُکَلِّبِینَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمّا عَلَّمَکُمُ اللّهُ فَکُلُوا مِمّا أَمْسَکْنَ عَلَیْکُمْ وَ اذْکُرُوا اسْمَ اللّهِ عَلَیْهِ...) . (مائده / 4)

... بگو: چیزهای پاکیزه بر شما حلال شده است و آنچه از جانوران شکاری -

سگان شکاری - که تعلیم داده اید در حالی که از آنچه خداوند به شما آموخته به آن سگان شکاری آموخته باشید - که شکار را بگیرند و خود نخورند -، پس، از شکاری که برای شما گرفته اند بخورید و نام خدا را (هنگام فرستادن حیوان) بر آن یاد کنید....

ص:90

حرمت قمار و شراب

(يَسْئَلُونَکَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِما إِثْمٌ کَبِيرٌ وَ مَنافِعُ لِلنّاسِ وَ إِثْمُهُما أَکْبَرُ مِنْ نَفْعِهِما...) . (بقره / 219)

تو را از می و قمار می پرسند، بگو: در آنها گناهی است بزرگ و سودهایی برای مردم، و گناه آنها از سودشان بزرگ تر است...

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَ الْمَيْسِرُ وَ الْأَنْصابُ وَ الْأَزْلامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّکُمْ تُفْلِحُونَ) . (مائده / 90)

ای کسانی که آیمان آورده اید، همانا می و قمار و بت ها - با سنگ هایی که مقدس می شمردند و بر آن قربانی می کردند - و تیرهای قرعه، پلید و از کار شیطان است. پس، از آن بپرهیزید، باشد که رستگار شوید.

بطلان نماز در حال مستی

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَقْرَبُوا الصَّلاةَ وَ أَنْتُمْ سُکاری...) . (نساء / 43)

ای کسانی که ایمان آورده اید، در حالی که مستید به نماز نزدیک مگردید...

آثار منفی قمار و شراب

(إِنَّما يُرِيدُ الشَّيْطانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَکُمُ الْعَداوَةَ وَ الْبَغْضاءَ فِی الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ وَ يَصُدَّکُمْ عَنْ ذِکْرِ اللّهِ وَ عَنِ الصَّلاهِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ) . (مائده / 91)

همانا شیطان می خواهد در می و قمار میان شما دشمنی و کینه بیفکند و شمارا از یاد خدا و از نماز باز دارد. پس آیا باز می ایستید؟

ص:91

1) اوّلین معلم انسان خداست

(الرَّحْمنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ خَلَقَ الْإِنْسانَ عَلَّمَهُ الْبَيانَ) . (الرحمن / 1-4)

خدای رحمان، قرآن را آموخت - به پیامبرش (صلی الله علیه و آله) و به انسان -، انسان را بیافرید، او را سخن گفتن آموخت.

(عَلَّمَ الْإِنْسانَ ما لَمْ يَعْلَمْ) . (علق / 5)

آدمی را آنچه نمی دانست آموخت.

(وَ عَلَّمَ آدَمَ الْأَسْماءَ كُلَّها...) . (بقره / 31)

و همه نامها را به آدم آموخت...

2) پیامبران برای تعلیم و تربیت انسان مبعوث شده اند

(لَقَدْ مَنَّ اللّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آياتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنْ كانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلالٍ مُبِينٍ) . (آل عمران / 164)

هر آینه خدای بر مؤمنان منت نهاد که در میانشان پیامبری از خودشان برانگیخت که آیات او را بر آنان می خواند و پاکشان می سازد و کتاب و حکمتشان می آموزد، در حالی که پیش از آن - آمدن پیامبر - هر آینه در گمراهی آشکاری بودند.

آیات دیگر

بقره / 129، توبه/ 122.

اهمیت علم

(وَ لا تَقْفُ ما لَیْسَ لَکَ بِهِ عِلْمٌ...) . (اسراء / 36)

و از پی آنچه بدان دانش نداری مرو....

(... فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّکْرِ إِنْ کُنْتُمْ لا تَعْلَمُونَ) . (انبیاء / 7)

... پس اگر خود نمی دانید از اهل ذکر بپرسید.

(وَ تِلْکَ الْأَمْثالُ نَضْرِبُها لِلنّاسِ وَ ما یَعْقِلُها إِلاَّ الْعالِمُونَ) . (عنکبوت / 43)

و این مثل ها را برای مردم می زنیم و جز دانایان آنها را در نمی یابند.

عالم

(... قُلْ هَلْ یَسْتَوِی الَّذِینَ یَعْلَمُونَ وَ الَّذِینَ لا یَعْلَمُونَ...) . (زمر / 9)

... بگو: آیا آنان که می دانند - خداشناسان - و آنان که نمی دانند - کافران - برابرند؟...

(... إِنَّما یَخْشَی اللّهَ مِنْ عِبادِهِ الْعُلَماءُ...) . (فاطر / 28)

... از بندگان خدا تنها دانشوران - عالمان ربانی - از او می ترسند...

(... یَرْفَعِ اللّهُ الَّذِینَ آمَنُوا مِنْکُمْ وَ الَّذِینَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجاتٍ...) . (مجادله / 11)

... خدا کسانی از شما را که ایمان آورده اند، (به پایه ای) و کسانی را که دانش داده شده اند به پایه ها بالا برد...

آیات دیگر

آل عمران / 18

ص:93

رفتار با مردم

(خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجاهِلِينَ) . (اعراف / 199)

عفو را پیشه کن - کار را بر مردم آسان گیر و گذشت و میانه روی را پیشه ساز - و به کار نیک و پسندیده فرمان ده و از نادانان و نابخردان روی بگردان.

مهربانی با برادران دینی

(مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّهِ وَ الَّذِينَ مَعَهُ أَشِدّاءُ عَلَى الْكُفّارِ رُحَماءُ بَيْنَهُمْ...) . (فتح / 29)

محمّد صلی الله علیه و آله فرستاده خداست، و کسانی که با اویند بر کافران سرسخت و در میان خود مهربانند....

وارد شدن در محیط زندگی دیگران

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتّى تَسْتَأْنِسُوا وَ تُسَلِّمُوا عَلى أَهْلِها...) . (نور / 27)

ای کسانی که ایمان آورده اید، به خانه هایی جز خانه های خودتان وارد نشوید تا آن که خبر دهید و اجازه خواهید و بر اهل آن سلام کنید...

(فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيها أَحَداً فَلا تَدْخُلُوها حَتّى يُؤْذَنَ لَكُمْ...) . (نور / 28)

پس اگر کسی را در آنها نیابید وارد آنجا نشوید تا آنگاه که به شما اجازه داده شود...

(لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُناحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيها مَتاعٌ لَكُمْ...) . (نور / 29)

باکی و گناهی بر شما نیست که به خانه ای غیرمسکونی - اماکن عمومی - که کالا و بهره ای - برخورداری و نفعی - در آن دارید وارد بشوید....

آیات دیگر

لقمان/ 18 و 19، حجرات/ 1-5، احزاب/ 53، نور 61، فرقان/ 63، حجرات/ 11-12

ص:94

نشستن در مجلس

(يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِی الْمَجالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللّهُ لَكُمْ وَ إِذا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا...) . (مجادله / 11)

ای کسانی که ایمان آورده اید، چون شما را گویند که در مجلس ها - مجالسی که با پیامبر صلی الله علیه و آله دارید یا همه مجالس ذکر - جای بگشایید برای برادرانتان - پس جای بگشایید، تا خداوند (بهشت را) برای شما وسعت بخشد، و هنگامی که گفته شود، برخیزید، برخیزید!....

سلام به هنگام ورود و جواب آن

(... فَإِذا دَخَلْتُمْ بُيُوتاً فَسَلِّمُوا عَلى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللّهِ مُبارَكَةً طَيِّبَةً...) . (نور/ 61)

پس چون به خانه هایی داخل شدید بر خودتان - یکدیگر - سلام گویید، که سلام و درودی از سوی خداست، درودی مبارک و پاکیزه....

(وَ إِذا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْها أَوْ رُدُّوها إِنَّ اللّهَ كانَ عَلى كُلِّ شَیْ ءٍ حَسِيباً) .

(نساء / 86)

و هنگامی که شما را به درودی درود گویند، پس به نیکوتر از آن درود گویید یا همان را باز گویید، همانا خداوند بر هر چیزی حسابگر است.

ترک مجالس ضد ارزش

(وَ إِذا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِی آياتِنا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتّى يَخُوضُوا فِی حَدِيثٍ غَيْرِهِ...) . (انعام / 68)

و چون کسانی را ببینی که در باره ی آیات ما به ناسزا گویی و یاوه سرایی پردازند از

آنها روی بگردان تا به سخنی دیگر پردازند...

(وَ الَّذِینَ لا یَشْهَدُونَ الزُّورَ وَ إِذا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا کِراماً) . (فرقان / 72)

و آنان که گواهی دروغ - باطل و به ناحق - ندهند - در مجالس باطل حضور نیابند - و چون بر بیهوده و ناپسند بگذرند با بزرگواری بگذرند.

مذمت صحبت در گوشی و نجوا در مجلس

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِذا تَناجَیْتُمْ فَلا تَتَناجَوْا بِالْإِثْمِ وَ الْعُدْوانِ وَ مَعْصِیَهِ الرَّسُولِ وَ تَناجَوْا بِالْبِرِّ وَ التَّقْوی وَ اتَّقُوا اللّهَ الَّذِی إِلَیْهِ تُحْشَرُونَ) . (مجادله / 9)

ای کسانی که ایمان آورده اید، چون با یکدیگر راز گویید رازی مگویید که در آن گناه و ستم و نافرمانی پیامبر باشد، و با یکدیگر به نیکوکاری و پرهیزگاری راز گویید. و از خدایی که به سوی او برانگیخته و فراهم می شوید پروا کنید.

آیات دیگر

مجادله / 8 و 10

ص:96

قاطع رحم زیان کار است

(الَّذِینَ یَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّهِ مِنْ بَعْدِ مِیثاقِهِ وَ یَقْطَعُونَ ما أَمَرَ اللّهُ بِهِ أَنْ یُوصَلَ وَ یُفْسِدُونَ فِی الْأَرْضِ أُولئِکَ هُمُ الْخاسِرُونَ) . (بقره / 27)

آنان که پیمان خدای را پس از بستن و استوار کردن آن می شکنند و آنچه را که خدا به پیوند آن فرمان داده می گسلند، و در زمین تباهی می کنند، اینانند زیانکاران.

قطع رحم و فساد در زمین

(فَهَلْ عَسَیْتُمْ إِنْ تَوَلَّیْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِی الْأَرْضِ وَ تُقَطِّعُوا أَرْحامَکُمْ) . (محمد / 22)

پس (ای منافقان) آیا (جز این) انتظار می دارید که اگر سرپرست امور مردم شدید - به قدرت و حکومت رسیدید - در زمین تباهی کنید و از خویشاوندانتان ببرید؟

ص:97

ایثار

مقدّم داشتن دیگران بر خود

(وَ یُطْعِمُونَ الطَّعامَ عَلی حُبِّهِ مِسْکِیناً وَ یَتِیماً وَ أَسِیراً إِنَّما نُطْعِمُکُمْ لِوَجْهِ اللّٰهِ لا نُرِیدُ مِنْکُمْ جَزاءً وَ لا شُکُوراً) . (انسان / 8 و 9)

و طعام را با دوستی آن - با آنکه خود به آن مایل تر و نیازمند ترند - به بینوا و یتیم و اسیر می خورانند، (زبان حالشان این است که) همانا شما را برای خشنودی خدای می خورانیم، از شما پاداش و سپاسی نمی خواهیم.

(وَ الَّذِینَ تَبَوَّؤُا الدّارَ وَ الْإِیمانَ مِنْ قَبْلِهِمْ یُحِبُّونَ مَنْ هاجَرَ إِلَیْهِمْ وَ لا یَجِدُونَ فِی صُدُورِهِمْ حاجَةً مِمّا أُوتُوا وَ یُؤْثِرُونَ عَلی أَنْفُسِهِمْ وَ لَوْ کانَ بِهِمْ خَصاصَةٌ...) . (حشر / 9)

و نیز کسانی راست که در سرای هجرت و ایمان - یعنی مدینه - پیش از ایشان جای گرفته اند - یعنی انصار که در دیار خود ایمان آوردند -، هر که را که به سوی آنان هجرت کرده است دوست می دارند و در سینه های خویش از آنچه به آنان (مهاجران) داده شده نیازی - تنگی و حسدی - نمی یابند و آنان را بر خویشتن بر می گزینند هر چند که خود بدان نیازمند باشند....

ص:98

دوستان خوب در معاشرت با یکدیگر به هم ستم نمی کنند

(... وَ إِنَّ کَثِیراً مِنَ الْخُلَطاءِ لَیَبْغِی بَعْضُهُمْ عَلی بَعْضٍ إِلاَّ الَّذِینَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصّالِحاتِ وَ قَلِیلٌ ما هُمْ...) . (ص / 24)

... و هر آینه بسیاری از شریکان - که مال به هم می آمیزند - برخی شان بر برخی ستم می کنند مگر آنان که ایمان آورده و کارهای نیک و شایسته کرده اند، و ایشان اندکند....

عاقبت همنشینی با دوستان بد

(یا وَیْلَتی لَیْتَنِی لَمْ أَتَّخِذْ فُلاناً خَلِیلاً لَقَدْ أَضَلَّنِی عَنِ الذِّکْرِ بَعْدَ إِذْ جاءَنِی وَ کانَ الشَّیْطانُ لِلْإِنْسانِ خَذُولاً) . (فرقان / 28 و 29)

وای بر من، کاش فلان را به دوستی نمی گرفتم، همانا مرا از این یادکرد و پند - قرآن - پس از آنکه به من رسید گمراه کرد. و شیطان آدمی را فرو گذارنده و خوار کننده است.

(الْأَخِلاّءُ یَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلاَّ الْمُتَّقِینَ) . (زخرف / 67)

دوستان - که دوستیشان در راه کفر و گناه است - در آن روز برخی دشمن برخی دیگرند، مگر پرهیزگاران - که دوستی ایشان برای خدا و در راه خداست -.

جواز ورود و خوردن از خانه دوستان

(لَیْسَ عَلَی الْأَعْمی حَرَجٌ وَ لا عَلَی الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَ لا عَلَی الْمَرِیضِ حَرَجٌ وَ لا عَلی أَنْفُسِکُمْ أَنْ تَأْکُلُوا مِنْ بُیُوتِکُمْ أَوْ بُیُوتِ آبائِکُمْ أَوْ بُیُوتِ أُمَّهاتِکُمْ أَوْ بُیُوتِ إِخْوانِکُمْ أَوْ بُیُوتِ أَخَواتِکُمْ أَوْ بُیُوتِ أَعْمامِکُمْ أَوْ بُیُوتِ عَمّاتِکُمْ أَوْ بُیُوتِ أَخْوالِکُمْ أَوْ بُیُوتِ خالاتِکُمْ أَوْ ما مَلَکْتُمْ مَفاتِحَهُ أَوْ صَدِیقِکُمْ لَیْسَ عَلَیْکُمْ جُناحٌ أَنْ تَأْکُلُوا جَمِیعاً أَوْ أَشْتاتاً فَإِذا دَخَلْتُمْ بُیُوتاً فَسَلِّمُوا عَلی أَنْفُسِکُمْ تَحِیَّةً مِنْ عِنْدِ اللّهِ مُبارَکَةً طَیِّبَةً کَذلِکَ یُبَیِّنُ اللّهُ لَکُمُ الْآیاتِ

ص:99

لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ) . (النور / 61)

بر نابینا و لنگ و بیمار و خودتان تنگی و گناهی نیست که از خانه های خویش - که شامل خانه های فرزندانتان نیز هست - یا از خانه های پدرانتان یا خانه های مادران یا خانه های برادرانتان یا خانه های خواهرانتان یا خانه های عموهایتان یا خانه های عمه هایتان یا خانه های داییهایتان یا خانه های خاله هایتان یا خانه هایی که کلیدهای آنها به دست شماست یا (خانه های) دوستانتان (چیزی) بخورید، تنگی و گناهی نیست که همگی با هم یا جداجدا و پراکنده بخورید. پس چون به خانه هایی در آیید بر خودتان - یکدیگر - سلام گویید، که سلام درودی از سوی خداست، درودی مبارک و پاکیزه. بدین گونه خدا آیات را برای شما روشن بیان می کند شاید خرد را کار بندید.

ص:100

احسان

(إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَ الْإِحْسانِ وَ إِيتاءِ ذِی الْقُرْبی وَ يَنْهی عَنِ الْفَحْشاءِ وَ الْمُنْكَرِ وَ الْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ) . (نحل / 90)

همانا خدای به عدل و نیکوکاری و دادن (حق) خویشاوند - صله رحم و نیکی کردن به خویشان - فرمان می دهد و از زشتکاری و کار ناپسند و ستم و سرکشی باز می دارد، شما را پند می دهد که یاد کنید و پند بگیرید.

پاداش محسنین

(... إِنّا لا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلاً) . (كهف / 30)

... ما مزد کسی را که کار نیکو کرده تباه نکنیم...

(لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنی وَ زِيادَةٌ...) . (يونس / 26)

برای کسانی که نیکویی کردند (پاداشی) نیکوتر باشد و فزونی...

(مَنْ جاءَ بِالْحَسَنَهِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثالِها...) . (انعام / 160)

هر که کار نیکی آورد ده چندان پاداش دارد...

آثار معنوی و برکات احسان

(إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ...) . (اسراء / 7)

اگر نیکویی کنید برای خودتان نیکویی کرده اید...

(... إِنَّ رَحْمَتَ اللّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ) . (اعراف / 56)

... زیرا که مهر و بخشایش خداوند به نیکوکاران نزدیک است.

(... إِنَّ الْحَسَناتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئاتِ...) . (هود / 114)

... همانا که خوبی ها - نمازها - بدی ها را از میان می برد.

(إِنَّ اللّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَ الَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ) . (نحل / 128)

همانا خدا با کسانی است که پرهیزگاری کنند و کسانی که نیکوکارند.

(... لِلَّذِینَ أَحْسَنُوا فِی هذِهِ الدُّنْیا حَسَنَهٌ وَ لَدارُ الْآخِرَهِ خَیْرٌ...) . (نحل / 30)

... برای کسانی که نیکویی کردند در این جهان نیکی است، و همانا سرای آخرت از آن هم بهتر است....

آیات دیگر

قصص/ 77، مائده/ 93، زمر/ 10، بقره / 195، شوری/ 23، نساء/ 40، نحل/ 89، آل عمران/ 134.

ص:102

خدا آمرزنده است

(فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كانَ غَفّاراً) . (نوح / 10)

پس گفتم: از پروردگارتان آمرزش بخواهید که او آمرزگار است.

(... وَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَهٍ لِلنّاسِ عَلى ظُلْمِهِمْ...) . (رعد / 6)

... و همانا پروردگار تو برای مردم بر ستمکاریشان دارای آمرزش و مغفرت است...

(... إِنَّ رَبَّكَ واسِعُ الْمَغْفِرَهِ...) . (نجم / 32)

... همانا پروردگار تو فراخ آموزش است....

(وَ مَنْ يَعْمَلْ سُوءاً أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّهَ يَجِدِ اللّهَ غَفُوراً رَحِيماً) .

(نساء / 110)

و هر که کار بدی کند یا به خود ستم کند آنگاه از خدا آمرزش بخواهد خدا را آمرزگار و مهربان یابد.

استغفار عامل رفع عذاب

(وَ ما كانَ اللّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَ أَنْتَ فِيهِمْ وَ ما كانَ اللّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ) .

(انفال / 33)

و خدا بر آن نیست که آنان را عذاب کند در حالی که تو در میان ایشانی، و خدا عذاب کننده آنان نیست در حالی که آمرزش می خواهند.

بهشت پاداش استغفار کنندگان

(وَ الَّذِينَ إِذا فَعَلُوا فاحِشَهً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَ مَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ اللّهُ وَ لَمْ يُصِرُّوا عَلى ما فَعَلُوا وَ هُمْ يَعْلَمُونَ أُولئِكَ

جَزاؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ جَنّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْأنْهارُ...) . (آل عمران / 135-136)

ص:103

و آنان که چون کار نکوهیده و زشتی کنند یا (با ارتکاب دیگر گناهان - یا گناهان کوچک) بر خویشتن ستم کنند خدای را به یاد آرند و برای گناهانشان آمرزش خواهند و جز خدا کیست که گناهان را بیامرزد؟ و بر آنچه کرده اند، در حالی که (بدی و زشتی و کیفر آن را) می دانند، نپایند، اینان پاداششان آمرزشی است از پروردگارشان و بهشت هایی که جوی ها از زیر آن ها روان است...

آیات دیگر

قصص/ 16، اعراف/ 23، آل عمران/ 17، اسراء/ 25، نساء/ 106، زمر/ 53، غافر/ 3، هود/ 90، نمل/ 46، انفال/ 33.

ص:104

خداوند راه توبه را یاد داده است

(فَتَلَقّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِماتٍ فَتابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوّابُ الرَّحِيمُ) . (بقره / 37)

آنگاه آدم از پروردگار خویش سخنانی فرا گرفت، پس خدا (با رحمت خود) بر او بازگشت و توبه او را پذیرفت، همانا او توبه پذیر و مهربان است.

(... ثُمَّ تابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللّهَ هُوَ التَّوّابُ الرَّحِيمُ) . (توبه / 118)

... آنگاه (به بخشایش خود) بر آنان بازگشت تا توبه کنند، که خدا توبه پذیر و مهربان است.

(وَ اللّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ...) . (نساء / 27)

و خدا می خواهد که (به مهر و بخشایش خویش) بر شما باز گردد....

(وَ هُوَ الَّذِى يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبادِهِ وَ يَعْفُوا عَنِ السَّيِّئاتِ وَ يَعْلَمُ ما تَفْعَلُونَ) .

(شوری / 25)

و اوست آن (خدای) که توبه را از بندگان خود می پذیرد و از بدی ها - گناهانشان - در می گذرد و آنچه می کنید می داند.

اثرات و نتایج توبه

(وَ يا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّماءَ عَلَيْكُمْ مِدْراراً وَ يَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلى قُوَّتِكُمْ وَ لا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ) . (هود / 52)

و ای قوم من، از پروردگارتان آمرزش بخواهید آنگاه به او باز گردید - توبه کنید - تا باران را بر شما پیاپی و فراوان فرستد، و نیرویی بر نیرویتان بیفزاید، و بزهکارانه پشت مکنید و روی مگردانید.

ص:105

شرایط و ویژگی توبه

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَی اللّهِ تَوْبَهً نَصُوحاً...) . (تحریم / 8)

ای کسانی که ایمان آورده اید، به خدای بازگردید - توبه کنید - بازگشتی به صدق و اخلاص...

(إِنَّمَا التَّوْبَهُ عَلَی اللّهِ لِلَّذِینَ یَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهالَهٍ...) . (نساء / 17)

(قبول) توبه بر خدا تنها برای کسانی است که بدی به نادانی کنند...

(وَ لَیْسَتِ التَّوْبَهُ لِلَّذِینَ یَعْمَلُونَ السَّیِّئاتِ حَتّی إِذا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قالَ إِنِّی تُبْتُ الْآنَ وَ لاَ الَّذِینَ یَمُوتُونَ وَ هُمْ کُفّارٌ أُولئِکَ أَعْتَدْنا لَهُمْ عَذاباً أَلِیماً) . (نساء / 18)

و توبه برای کسانی نیست که کارهای بد همی کنند تا چون مرگ یکیشان فرا رسد گوید اینک توبه کردم، و نه برای کسانی که با حال کفر بمیرند. آنان را عذابی دردناک آماده ساخته ایم.

آیات دیگر

مائده/ 39، انعام/ 54، اعراف/ 153، نحل/ 119، هود/ 3 و 90، مائده/ 74، نور/ 31.

ص:106

آثار تقوی

آثار دنیوی

(وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُری آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنا عَلَیْهِمْ بَرَکاتٍ...) . (اعراف / 96)

و اگر مردم آبادی ها ایمان آورده و پرهیزگاری کرده بودند هر آینه برکت های آسمان و زمین را بر آنها می گشودیم...

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا إِنْ تَتَّقُوا اللّهَ یَجْعَلْ لَکُمْ فُرْقاناً...) . (انفال / 29)

ای کسانی که ایمان آورده اید، اگر از خدا پروا داشته باشید برای شما مایه تمیز (میان حق از باطل) قرار می دهد....

(... وَ مَنْ یَتَّقِ اللّهَ یَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً) . (طلاق / 2)

... و هر کس تقوای الهی پیشه کند، خداوند راه نجاتی برای او فراهم می کند.

(... وَ مَنْ یَتَّقِ اللّهَ یَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ یُسْراً) . (طلاق / 4)

... و هر که از خدای پروا کند - به طاعت او - او در کارش آسانی پدید آرد.

آثار اخروی

(وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْکِتابِ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَکَفَّرْنا عَنْهُمْ سَیِّئاتِهِمْ...) . (مائده / 65)

و اگر اهل کتاب ایمان آورند و پرهیزگار شوند هر آینه بدیهاشان را از آنها بزداییم....

(وَ سِیقَ الَّذِینَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَی الْجَنَّهِ زُمَراً...) . (زمر / 73)

و آنان که از پروردگار خویش پروا کرده اند گروه گروه به بهشت برده می شوند...

(ثُمَّ نُنَجِّی الَّذِینَ اتَّقَوْا وَ نَذَرُ الظّالِمِینَ فِیها جِثِیًّا...) . (مریم / 72)

آنگاه کسانی را که پرهیزگاری کردند برهانیم و ستمکاران را در آنجا به زانو در آمده بگذاریم.

(... وَ مَنْ يَتَّقِ اللّٰهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَ يُعْظِمْ لَهُ أَجْراً) . (طلاق / 5)

ص:107

و هر که از خدای پروا کند بدیهایش را از او بزداید (گناهانش را می بخشد) و مزدش را بزرگ سازد...

(إِنَّ الْمُتَّقِینَ فِی جَنّاتٍ وَ نَهَرٍ فِی مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِیکٍ مُقْتَدِرٍ) . (قمر / 54-55)

همانا پرهیزگاران در بوستان ها و (کنار) جوی ها باشند. در نشستگاهی راستین - بهشت جاودان - نزد پادشاهی توانا - خدای متعال.

آیات دیگر

آل عمران/ 15 و 176، نحل/ 128، مرسلات/ 41، نبأ/ 31، دخان/ 51، زخرف/ 35، حجر/ 45.

ص:108

توکّل

باید بر خدا توکّل کنیم (امر به توکل)

(وَ تَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِى لا يَمُوتُ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِهِ...) . (فرقان / 58)

و بر آن زنده ای توکل کن که هرگز او را مرگ نباشد و او را همراه با سپاس و ستایش به پاکی یاد کن...

(وَ ما لَنا أَلاّ نَتَوَكَّلَ عَلَى اللّهِ وَ قَدْ هَدانا سُبُلَنا...) . (ابراهیم / 12)

و ما را چیست که بر خدا توکل نکنیم و حال آنکه او راه های (راست) ما را به ما بنمود؟...

(... فَإِذا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّهِ إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ) . (آل عمران / 159)

... و چون بر (کاری) دل بنهادی بر خدای توکل کن که خدا توکل کنندگان را دوست دارد.

(... وَ إِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَ تَوَكَّلْ عَلَيْهِ...) . (هود / 123)

... و بازگشت همه ی کارها به اوست، پس او را بپرست و بر او توکل کن...

فواید توکل

(... وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللّهِ وَ كَفى بِاللّهِ وَكِيلاً) . (نساء / 81)

... و بر خدا توکل کن، و خدا کارسازی (یار و مدافعی) بسنده است.

(... وَ مَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ...) . (طلاق / 3)

... و هر که بر خدا توکل کند خدا او را بسنده است...

آیات دیگر

هود/ 56، یوسف/ 67، آل عمران/ 160 و 173، نحل/ 42، مائده/ 23، یونس/ 84.

ص:109

صبر و استقامت

امر به صبر شده ایم

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اسْتَعِینُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلاهِ...) . (بقره / 153)

ای کسانی که ایمان آورده اید، به شکیبایی و نماز یاری خواهید...

(یا بُنَیَّ أَقِمِ الصَّلاهَ وَ أْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَ انْهَ عَنِ الْمُنْکَرِ وَ اصْبِرْ عَلی ما أَصابَکَ إِنَّ ذلِکَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ) . (لقمان / 17)

ای پسرک من نماز را بر پا دار و به کار نیک و پسندیده فرمان ده و از کار زشت و ناپسند بازدار و بر آنچه به تو رسد شکیبایی کن، که این از کارهای استوار است.

(فَاصْبِرْ صَبْراً جَمِیلاً) . (معارج / 5)

پس شکیبایی کن شکیبایی نیکو.

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صابِرُوا وَ رابِطُوا...) . (آل عمران / 200)

ای کسانی که ایمان آورده اید، شکیبایی کنید و (در برابر دشمن) با هم پایداری ورزید و آماده ی کارزار با دشمنان باشید -: یا مرزبانی کنید -...

پاداش صابران

(سَلامٌ عَلَیْکُمْ بِما صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَی الدّارِ) . (رعد / 24)

(و گویند:) سلام بر شما به پاداش صبری که کردید، پس چه نیک است سرانجام این سرای !

(إِنِّی جَزَیْتُهُمُ الْیَوْمَ بِما صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفائِزُونَ) . (مؤمنون / 111)

امروز من ایشان را از آن رو که شکیبایی کردند پاداش می دهم، همانا ایشانند رستگاران.

(... إِنَّما یُوَفَّی الصّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَیْرِ حِسابٍ) . (زمر / 10)

... همانا به شکیبایان مزدشان را تمام و بی شمار - یا بی حسابرسی و بازخواست - بدهند.

ص:110

آیات دیگر

احقاف/ 35، نحل/ 96، فرقان/ 75، سجده/ 24، فصّلت/ 35، قصص/ 54، انسان/ 12، غافر/ 55، ص/ 44، انفال/ 65.

ص:111

عبادت هدف خلقت

(وَ ما خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ الْإِنْسَ إِلاّ لِيَعْبُدُونِ) . (ذاريات / 56)

و پريان و آدميان را نيافريدم مگر تا مرا (به يگانگی) بپرستند.

عبادت خدا و پرهيز از عبادت طاغوت

(إِيّاکَ نَعْبُدُ وَ إِيّاکَ نَسْتَعِينُ) . (حمد / 5)

تو را می پرستيم و بس، و تنها از تو ياری می خواهيم و بس.

(وَ الَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوها وَ أَنابُوا إِلَی اللّهِ لَهُمُ الْبُشْری فَبَشِّرْ عِبادِ.) (زمر / 17)

و آنان كه از پرستش طاغوت - بت ها و سران گردنكش كفر - پرهيز كردند و به خدای بازگشتند، ايشان راست مژده، پس بندگان مرا مژده ده...

نياز انسان به خدا

(يا أَيُّهَا النّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَراءُ إِلَی اللّهِ وَ اللّهُ هُوَ الْغَنِیُّ الْحَمِيدُ) . (فاطر / 15)

ای مردم، شماييد نيازمندان به خدا، و خداست بی نياز و ستوده.

شب زنده داری

(تَتَجافی جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفاً وَ طَمَعاً...) . (سجده / 16)

پهلوهاشان از بسترها (برای نماز شب) دور می شود، پروردگار خويش را با بيم و اميد می خوانند....

(كانُوا قَلِيلاً مِنَ اللَّيْلِ ما يَهْجَعُونَ وَ بِالْأَسْحارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ) . (ذاريات / 17 و 18)

اندكی از شب را می خفتند - و بيشتر آن را به نماز و عبادت بر می خاستند - عليه السلام و سحرگاهان آمرزش می خواستند.

آیات دیگر

کهف / 1، حج / 67، زمر/ 9.

ص:112

اسراف نکنید

(... وَ کُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ) . (اعراف / 31)

... و بخورید و بیاشامید و اسراف مکنید، که خدا اسرافکاران را دوست ندارد.

(وَ الَّذِینَ إِذا أَنْفَقُوا لَمْ یُسْرِفُوا وَ لَمْ یَقْتُرُوا وَ کانَ بَیْنَ ذلِکَ قَواماً) . (فرقان / 67)

و آنان که چون هزینه کنند نه اسراف کنند و نه تنگ گیرند و میان این دو به راه اعتدال باشند.

آثار منفی اسراف

(... إِنَّ اللّهَ لا یَهْدِی مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ کَذّابٌ) . (غافر / 28)

... همانا خدا آن را که گزافکار و دروغگوست راه ننماید....

(... وَ لا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لا یُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ) . (انعام / 141)

... و گزافکاری مکنید، که او (خدای) گزافکاران را دوست ندارد.

(إِنَّ الْمُبَذِّرِینَ کانُوا إِخْوانَ الشَّیاطِینِ وَ کانَ الشَّیْطانُ لِرَبِّهِ کَفُوراً) . (اسراء / 27)

همانا ریخت و پاش کنندگان - کسانی که مال را به گزاف تباه می کنند - برادران شیطان هایند و شیطان خداوند خویش را ناسپاس است.

آیات دیگر

یونس/ 12، شعراء/ 115، ذاریات/ 34.

ص:113

نکوهش ریاکاران

(وَ الَّذِینَ یُنْفِقُونَ أَمْوالَهُمْ رِئاءَ النّاسِ وَ لا یُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَ لا بِالْیَوْمِ الْآخِرِ وَ مَنْ یَکُنِ الشَّیْطانُ لَهُ قَرِیناً فَساءَ قَرِیناً) . (نساء / 38)

و همان کسان که مال های خود را به ریا - برای نمایاندن به مردم - انفاق می کنند و به خدا و روز واپسین ایمان ندارند، و کسی که شیطان یار و همدم وی باشد پس بد یار و همدمی است.

(فَوَیْلٌ لِلْمُصَلِّینَ اَلَّذِینَ هُمْ عَنْ صَلاتِهِمْ ساهُونَ اَلَّذِینَ هُمْ یُراؤُنَ) .

(ماعون / 4-5 و 6)

پس وای بر نمازگزاران، آنان که از نمازشان غافلند، همانا که به دیگران می نمایانند (در عبادت ریا می کنند).

ریا جلوه ای از نفاق است

(إِنَّ الْمُنافِقِینَ یُخادِعُونَ اللّهَ وَ هُوَ خادِعُهُمْ... یُراؤُنَ النّاسَ وَ لا یَذْکُرُونَ اللّهَ إِلاّ قَلِیلاً) . (نساء / 142)

منافقان با خدا فریبکاری می کنند، و حال آن که او (به سزای فریبکاریشان) فریب دهنده ی آنهاست... خود را به مردم می نمایند - ریا می کنند - و خدا را یاد نمی کنند مگر اندکی.

ریا باطل کننده عمل

(یا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لا تُبْطِلُوا صَدَقاتِکُمْ بِالْمَنِّ وَ الْأَذی کَالَّذِی یُنْفِقُ مالَهُ رِئاءَ النّاسِ...) (بقره / 264)

ای کسانی که ایمان آورده اید، صدقه های خود را به منّت نهادن و رنجانیدن تباه

ص:114

مکنید مانند آن کس که مال خویش را برای نمایاندن به مردم انفاق می کند.

آیه دیگر

انفال/ 47.

ص:115

تکبّر باعث سرپیچی شیطان از فرمان الهی و رانده شدن از بهشت گردید

(قالَ ما مَنَعَکَ أَلاّ تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُکَ قالَ أَنَا خَیْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِی مِنْ نارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِینٍ قالَ فَاهْبِطْ مِنْها فَما یَکُونُ لَکَ أَنْ تَتَکَبَّرَ فِیها فَاخْرُجْ إِنَّکَ مِنَ الصّاغِرِینَ) .

(اعراف / 12 و 13)

(خداوند به او) گفت: چه بازداشت تو را که سجده نکنی آنگاه که به تو فرمان دادم؟ گفت: من از او بهترم، مرا از آتش آفریدی و او را از گِل. فرمود: پس، از این جایگاه فرو شو، تو را نرسد که در آن بزرگ منشی کنی، پس بیرون رو که تو از خوارشدگانی.

با تکبر بر زمین راه مرو

(وَ لا تَمْشِ فِی الْأَرْضِ مَرَحاً إِنَّکَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَ لَنْ تَبْلُغَ الْجِبالَ طُولاً) .

(اسراء / 37)

و در زمین با بزرگ منشی و سرمستی راه مرو، که تو زمین را نتوانی شکافت و در بلندی به کوه ها نتوانی رسید.

خودستایی نکنید

(أَ لَمْ تَرَ إِلَی الَّذِینَ یُزَکُّونَ أَنْفُسَهُمْ بَلِ اللّهُ یُزَکِّی مَنْ یَشاءُ وَ لا یُظْلَمُونَ فَتِیلاً) .

(نساء / 49)

آیا به کسانی ننگریستی که خویشتن را به پاکی می ستایند؟ و حال آن که خداست که هر که را بخواهد پاک می گرداند - یا به پاکی می ستاید - و به اندازه رشته هسته خرمایی - یعنی به اندازه بسیار اندکی - ستم نشوند.

ص:116

(... فَلا تُزَکُّوا أَنْفُسَکُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقی) . (نجم / 32)

... پس خود را مستایید که او داناتر است به آن که پرهیزگاری کرده است.

بهشت پاداش فروتنان

(تِلْکَ الدّارُ الْآخِرَهُ نَجْعَلُها لِلَّذِینَ لا یُرِیدُونَ عُلُوًّا فِی الْأَرْضِ وَ لا فَساداً وَ الْعاقِبَهُ لِلْمُتَّقِینَ) . (قصص / 83)

این سرای واپسین را برای کسانی ساخته ایم که در زمین برتری و تباهی نخواهند، و سرانجام (نیک) از آن پرهیزگاران است.

آیات دیگر

زمر/ 72، لقمان/ 18-19، فرقان/ 63، اعراف/ 146.

ص:117

(الَّذِینَ یَقُولُونَ رَبَّنا إِنَّنا آمَنّا فَاغْفِرْ لَنا ذُنُوبَنا وَ قِنا عَذابَ النّارِ اَلصّابِرِینَ وَ الصّادِقِینَ وَ الْقانِتِینَ وَ الْمُنْفِقِینَ وَ الْمُسْتَغْفِرِینَ بِالْأَسْحارِ) . (آل عمران / 16 و 17)

آنان که گویند: پروردگارا، ما ایمان آوردیم پس برای ما گناهانمان را بیامرز و ما را از آتش دوزخ نگاه دار، آن شکیبایان و راستان - راستگویان - و فرمانبرداران و انفاق کنندگان و آمرزش خواهان در سحرگاهان.

(وَ لْتَکُنْ مِنْکُمْ أُمَّهٌ یَدْعُونَ إِلَی الْخَیْرِ وَ یَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ یَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْکَرِ وَ أُولئِکَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) . (آل عمران / 104)

و باید از شما گروهی باشند که به نیکی بخوانند و به کارهای پسندیده فرمان دهند و از کارهای زشت و ناپسند بازدارند، و آنانند رستگاران.

(الَّذِینَ یُنْفِقُونَ فِی السَّرّاءِ وَ الضَّرّاءِ وَ الْکاظِمِینَ الْغَیْظَ وَ الْعافِینَ عَنِ النّاسِ وَ اللّهُ یُحِبُّ الْمُحْسِنِینَ) . (آل عمران / 134)

آنان که در آسانی - توانگری و فراخی و خوشی - و سختی - تنگدستی و ناخوشی - انفاق می کنند، و فروخورندگان خشم و درگذرندگان از مردم اند، و خدا نیکوکاران را دوست دارد.

(الَّذِینَ یَذْکُرُونَ اللّهَ قِیاماً وَ قُعُوداً وَ عَلی جُنُوبِهِمْ وَ یَتَفَکَّرُونَ فِی خَلْقِ السَّماواتِ وَ الْأَرْضِ رَبَّنا ما خَلَقْتَ هذا باطِلاً سُبْحانَکَ فَقِنا عَذابَ النّارِ) . (آل عمران / 191)

همان کسانی که ایستاده و نشسته و بر پهلوها خفته خدای را یاد می کنند و در آفرینش آسمان ها و زمین می اندیشند (و گویند:) پروردگارا، این را به گزاف و بیهوده نیافریدی، تو پاکی - از این که کاری به گزاف و بیهوده کنی - پس ما را از عذاب آتش دوزخ نگاه دار.

ص:118

(إِنَّ الَّذِینَ اتَّقَوْا إِذا مَسَّهُمْ طائِفٌ مِنَ الشَّیْطانِ تَذَکَّرُوا...) . (اعراف / 201)

کسانی که پرهیز گاری کردند چون وسوسه ای از شیطان به آنان رسد (خدای را) یاد کنند....

آیات دیگر

آل عمران/ 135، فرقان/ 63-74.

ص:119

اوصاف منافقان

ظاهری فریبنده

(وَ إِذا رَأَیْتَهُمْ تُعْجِبُکَ أَجْسامُهُمْ...) . (منافقون / 4)

و چون آنان را ببینی پیکرهاشان تو را شگفت آرد...

دنیاطلبی

(وَ مِنْهُمْ مَنْ یَلْمِزُکَ فِی الصَّدَقاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْها رَضُوا وَ إِنْ لَمْ یُعْطَوْا مِنْها إِذا هُمْ یَسْخَطُونَ) . (توبه / 58)

و از آنان کسانی اند که بر تو در صدقه ها - تقسیم زکات - خرده می گیرند، پس اگر از آن بدهندشان خشنود می شوند و اگر از آن ندهندشان آنگاه ناخشنود و خشمگین می گردند.

تکبّر

(وَ إِذا قِیلَ لَهُمْ تَعالَوْا یَسْتَغْفِرْ لَکُمْ رَسُولُ اللّهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ وَ رَأَیْتَهُمْ یَصُدُّونَ وَ هُمْ مُسْتَکْبِرُونَ) . (منافقون / 5)

و چون به آنها گفته شود: بیایید تا پیامبر خدا برایتان آمرزش بخواهد، سرهای خویش را بپیچانند و آنان را بینی که (از حق) روی می گردانند در حالی که گردنکش اند.

بغض وکینه

(... قَدْ بَدَتِ الْبَغْضاءُ مِنْ أَفْواهِهِمْ وَ ما تُخْفِی صُدُورُهُمْ أَکْبَرُ...) . (آل عمران/ 118)

... همانا دشمنی از دهانشان - گفتارشان - پیداست، و آنچه دلهاشان پنهان می دارد بزرگ تر است....

کسالت در عبادت

(... وَ لا یَأْتُونَ الصَّلاةَ إِلاّ وَ هُمْ کُسالی...) . (توبه / 54)

... و نماز نمی گزارند مگر با حال سستی و کاهلی....

ص:120

ترس و اضطراب

(یَحْذَرُ الْمُنافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ عَلَیْهِمْ سُورَهٌ تُنَبِّئُهُمْ بِما فِی قُلُوبِهِمْ...) . (توبه / 64)

منافقان می ترسند از این که سوره ای بر آنان فرود آید که آنها را بدانچه در دلهاشان هست خبر دهد....

فرصت طلبی

(الَّذِینَ یَتَرَبَّصُونَ بِکُمْ فَإِنْ کانَ لَکُمْ فَتْحٌ مِنَ اللّهِ قالُوا أَ لَمْ نَکُنْ مَعَکُمْ وَ إِنْ کانَ لِلْکافِرِینَ نَصِیبٌ قالُوا أَ لَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَیْکُمْ وَ نَمْنَعْکُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِینَ...) . (نساء / 141)

همان کسان که (از سر بدخواهی) چشم به شما می دارند، پس اگر شما را پیروزی و گشایشی از جانب خدا باشد گویند: مگر ما با شما نبودیم؟ و اگر کافران را بهره ای باشد (به آنها) گویند: آیا بر شما دست - چیرگی - نداشتیم و شما را از (گزند) مؤمنان - یا تسلیم شدن به آنها - باز نداشتیم؟...

آیات دیگر

بقره/ 24، آل عمران/ 152، فتح/ 15، نساء/ 81 و 83، احزاب/ 18، توبه/ 47 و 107.

ص:121

درباره مرکز

بسمه تعالی
هَلْ يَسْتَوِی الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
آیا کسانی که میدانند و کسانی که نمیدانند یکسانند ؟
سوره زمر/ 9

مقدمه:
موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال 1385 هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:
موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:
1.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
2.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
3.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...
4.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
5.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
6.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:
1.عمل بر مبنای مجوز های قانونی
2.ارتباط با مراکز هم سو
3.پرهیز از موازی کاری
4.صرفا ارائه محتوای علمی
5.ذکر منابع نشر
بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :
1.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه
2.برگزاری مسابقات کتابخوانی
3.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...
4.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...
5.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com
6.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...
7.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی
8.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...
9.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)
10.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)
11. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در 8 فرمت جهانی:
1.JAVA
2.ANDROID
3.EPUB
4.CHM
5.PDF
6.HTML
7.CHM
8.GHB
و 4 عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :
1.ANDROID
2.IOS

WINDOWS PHONE.3
WINDOWS.4
به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .
درپایان :
از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک 129/34- طبقه اول
وب سایت: www.ghbook.ir
ایمیل: Info@ghbook.ir
تلفن دفتر مرکزی: 03134490125
دفتر تهران: 88318722 ـ 021
بازرگانی و فروش: 09132000109
امور کاربران: 09132000109